

HET LAND VAN NEVELE

40 JAAR LAND VAN NEVELE

SEPTEMBER
2010

JAARGANG
XLI

AFLEVERING
3

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree
P005093

INHOUD LAND VAN NEVELE

A. Martens	3
De 'heerlijke' banmolen van Hansbeke	
A. Bollaert	32
Van schivuinghen, ritsaerden, huwiers en sureelen... Fruitteelt in het Land van Nevele tijdens de middeleeuwen en het ancien regime	
A. Stevens	44
Het belang van boomgaarden in 'Het Land van Nevele' in het midden van de 19 ^{de} eeuw	
A. Van Maldeghem	67
Adolf Van Braeckel, oud-strijder van twee oorlogen	
A. Bollaert	78
Cyriel Buysse over Nevelse kapellekens	
A. Martens	83
Een 18 ^{de} -eeuwse tweewoonst op 'ceynsgrond' in het Catschootstraatje te Hansbeke	
Verslag	97
Uitnodging	97
Herkomst afbeeldingen	98
Addendum	98

DE 'HEERLIJKE' BANMOLEN VAN HANSBEKE

DE 'HEERLIJKE' BANMOLEN¹

De eerste vermeldingen van *windmolens* in Europa (in het bijzonder van standaardmolens of houten staakmolens) vindt men pas in de 12^e eeuw. Ze waren opgericht op een *mote*, een kunstmatig opgeworpen verhevenheid, of op een natuurlijk heuveltje of heuvel. In de onmiddellijke nabijheid van de molen waren hoogstammige bomen, ter wille van de windvang, verwijderd.

De oprichting en de exploitatie van molens in het feodaal tijdperk kwamen toe aan *grondheren* die binnen de grenzen van hun grondgebied rechterlijke bevoegdheid bezaten. Zij alleen beschikten over de grond, het water, het *windrecht* en het *maalrecht*.

Van in de middeleeuwen tot aan het einde van de 18^e eeuw was een groot gedeelte van het Vlaamse platteland in ontelbare *heerlijkheden* verdeeld.

Een *heerlijkheid* was een grondgebied (soms klein, soms groot, soms versnipperd) waarvan het bestuur en de rechtspraak in handen waren van een zogenaamde *heer*, meestal een edelman, die namens de vorst overheidsgezag bezat. Ze bestond uit het *fancier* (het kerngebied of de wezenlijke eigendom van de heer) en uit de *eigenlijke heerlijkheid* of het grondgebied dat de heer als leenhouder van de vorst, de leenheer, in leen hield.²

Als ingezetenen van een *heerlijkheid* waren onze voorouders onderworpen aan het gezag van een wereldlijke heer. Ze maakten eveneens deel uit van een *parochie* als leden van de kerkelijke gemeenschap.

Zo was, ingevolge het *maalrecht* van de heer, elke bewoner van een heerlijkheid verplicht zijn graan op de *banmolen* van de heer te laten malen. Het maalloon dat hij daarvoor moest betalen bestond in een gedeeltelijke

---

¹ '*Heerlijke*' *banmolen*: molen waarop de onderhorigen van een grondheer verplicht waren hun granen te laten malen.

² J. Van Rompaey, *Het Land en de Heren van Nevele in een notedop*, in *Het Land van Nevele*, jg. VI, 1975, afl. 3, p. 133.

inhouding van het te malen graan, hetzij niet meer dan één zak op zestien of 6,25% van het te malen graan.

DE 'HEERLIJKE' BANMOLEN VAN HANSBEKE

Oorsprong

Als een heerlijkheid van leenhouder veranderde, moest de nieuwe leenman een *rapport ende denombrement van leene* aan zijn leenheer overleggen. In zo'n document werden uitvoerig de *rechten* opgesomd die aan de heerlijkheid verbonden waren.

Het denombrement, overgelegd in het begin van de 16^e eeuw door *Willem de Waele*, ridder, heer van Axpoele en Hansbeke, geeft een summierlijke beschrijving van het territorium en het foncier van de heerlijkheid van Hansbeke.³

De *heerlijkheid van Hansbeke* strekte zich uit over het grootste gedeelte van de parochie Hansbeke en bezat *enclaves* in verscheidene andere parochies: in Sint-Maria-Lerne, Sint-Martens-Lerne, Deurle, Waregem, Bachte, Deinze, Meigem, Aarsele, Kanegem en Ruiselede. Het *foncier van de heerlijkheid* bestond uit een hofstede (nu Vaartstraat nr. 1), lande, meersen, bossen, water, en een taveerne (Vaartstraat nr. 2) met een gezamenlijke oppervlakte van *drijendertich bunderen tweehondert roeden oft daerontrent* (circa 45 hectaren). Op de hofstede stond het aloude kasteel van de heer binnen een eigen omwalling.

De *heer van Hansbeke* mocht binnen de grenzen van zijn heerlijkheid zekere *overheidsrechten* uitoefenen, in het bijzonder het recht van justitie en het recht tot het innen van 'heerlijke' renten. Bovendien bezat hij talrijke *voorrechten*, onder meer het *maalrecht*.

*te desen leene ende heerschepe behoort eene vrije 'molaige', daer alle opsetenen laeten mannen, maelen moeten op de boete van dry ponden parisis ende tgraen verbeurt*⁴

---

³ F. De Potter, J. Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, Zesde deel. Hansbeke*. Drukkerij C. Annoot-Braeckman, Gent 1867, p. 14, 15.

⁴ Ibidem, p. 13-15.

De ingezetenen van de heerlijkheid waren derhalve verplicht hun granen te laten malen in de banmolen van de heer, zoniet werden ze met drie ponden parisis beboet en werd hun graan verbeurd verklaard.

Uit deze bewoordingen blijkt dat er alleszins in die tijd (begin van de 16de eeuw) binnen het foncier van de heerlijkheid reeds een 'heerlijke' banmolen bestond die eigendom was van de heer van de heerlijkheid.

Alvast wordt die 'heerlijke' banmolen van Hansbeke expliciet vermeld in het denombrement van 14 mei 1552 door ridder *Antheunis de Baenst, kerclic man ende voocht van Barbara de Waele, vrouwe van Axpoele Hansbeke etc.*

*...de muelne te Hansbeke...*⁵

Ook enkele oude Hansbeekse toponiemen verwijzen naar die molen⁶:

1491 *de muelenstede*

1525 *te kippendonck aen thouxken ende ommekeer van tmeulestraetgen*

1525 *inden meulenackere byden hove van hansbeke, hoofdende up de heerbeerghe voor thoff*

1529 *tmuelenbillecken*

1543 *noortwest vander keercken tusschen de reviere ende tmeulenstraetken*

1554 *beneden der muelene*

1569 *de muelemersch*

1569 *inden meulenackere noordoost byder keercken*

1571 *inden muelecautere*

Het oudste toponiem '*de muelenstede*', geattesteerd in 1491 en verwijzend naar de plaats waar de molen stond, toont aan dat de 'heerlijke' banmolen reeds bestond in het laatste kwartaal van de 15de eeuw, of zelfs al veel vroeger zoals de molen te Merendree (1438), Aalter (1374), Waarschoot (1357), Nevele (1239).⁷

---

⁵ Ibidem, p. 17.

⁶ A. De Vos, L. Stockman, J. Luyssaert, *Meetjeslandse toponiemen tot 1600. Hansbeke*. Uitgave van de Stichting Achiel De Vos, 1995, p. 129.

⁷ L. Neyt, *De drie windmolens van Merendree*, in *Het Land van Nevele*, jg IV, afl. 1, p. 22.

L. Stockman, *Geschiedenis van Aalter*, p. 231.

A. De Vos, *Geschiedenis van Waarschoot*, p. 375.

Situatie

Andere toponiemen verstrekken aanwijzende gegevens omtrent de situatie van de molen.

Blijkens de nadere omschrijving lag *den meulenackere* ten zuiden van het neerhof en het aloude kasteel en deels in het noordoosten van de kerkwijk. De *meulemersch(en)* lag(en) ten westen van de molenakker in de meander van de Grote beek. Het *meulenstraetgen* was een veldweg die vanuit de Kippendonkstraat in oostelijke richting liep en eindigde in *sheerenstraete* nabij de molen (nu deels onbenoemd en deels Melkerijstraat).

Volgens *het jaer- ofte ghebruyckboek* (1643) van de gronden van de *prochie Hansbeke*⁸ paalde het hofstedeken, bewoond door de klokkluder Joos Pycke⁹, ten noorden aan *den meulewal*. Dit stedeken, 47 roeden groot en 54 roeden geprijsd, eigendom van de heer van Hansbeke, is te vereenzelvigen met het perceel I/212 op de figuratieve kaart uit 1700 van landmeter Joos De Deken senior, *den meulewal* a fortiori met het perceel I/211 in het eerste beloop Kercke en Voorde.

In het bijhorend *lantboeck der prochie van Hansbeke, gemeten ten jaere 1700*¹⁰, wordt het perceel I/211 beschreven als *den meulenbergh daer de wintmeulen met de rosmeulen op staet*. Het bestanddeel *wal* in het toponiem *meulewal* heeft hier duidelijk de betekenis van een kunstmatige heuvel¹¹.

Uit het voorgaande blijkt dat de 'heerlijke' banmolen op de *warande* (jachtgebied) van de heer stond, ten noorden van de kerk, op de westzijde van *sheerenstraete* (*leystraete*, nu Hansbekedorp) tegenover het westeinde van het *meulendrefken* (nu Lindestraat).

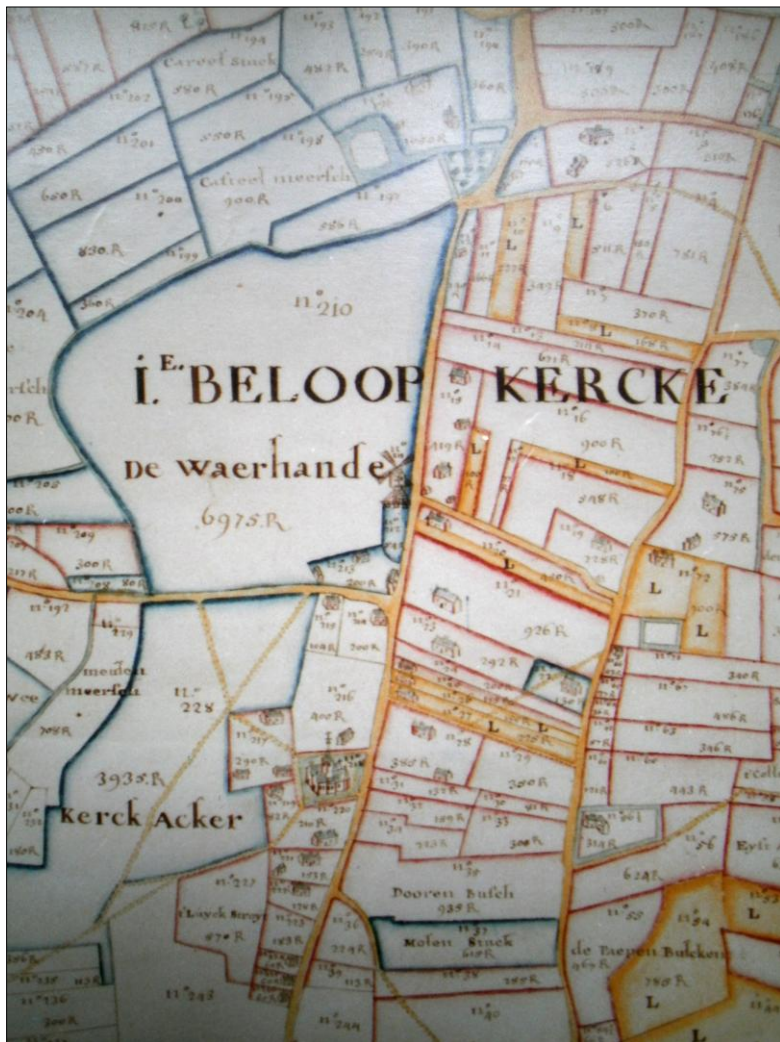
A. Braet, *Het geslacht Braet door de eeuwen heen (1295-1980)*, Uitgave in eigen beheer, Erembodegem-Aalst, 1981, p. 58.

⁸ Rijksarchief Gent (RAG), fonds Oud Hansbeke, nr. 5.

⁹ A. Martens, *Joos en Jan Pycke, klokkeluiders van Hansbeke*, in Mensen van Toen, jg. 6, 1996, afl. 2, p. 35-39.

¹⁰ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 170.

¹¹ J. Luyssaert, *Meetjeslandse toponiemen tot 1600. Hansbeke*, Uitgave van de Stichting Achiel De Vos, p. 78.

Uittreksel van de figurative kaart (1700) van Joos De Deken, senior. Situatie van de 'heerlijke' banmolen (I/211), de hofstede (I/22) waar sommige molenaars woonden, het meulenstuck (I/21) en het meuledrefken (nu Lindestraat)

Molentype

De oorspronkelijke banmolen van de heer (zoals trouwens ook de laatste) was ongetwijfeld een *standaardmolen* omdat die het oudste molentype is.

De door landmeter Joos De Deken senior op zijn figuratieve kaart geschetste windmolen is inderdaad een houten *staakmolen*. Het huis van een staakmolen is in zijn geheel draaibaar om een vaste verticale staak of staander, zodat het wiekenkruis op de wind gedraaid kan worden. Dit geschiedt door middel van een staartbalk die bevestigd is aan de vloer van het houten molenlichaam.

Zoals men zien kan op oude bewaard gebleven prentkaarten overheerste dit gevaarte de dorpsstraat van Hansbeke, en vervulde de argeloze voorbijganger stellig met eerbied of ontzetting.

Hansbeke. De Dorpsstraat.

Prentkaart, uitgegeven in 1904 door de Kinderen De Muynck Hansbeke.

Op de achtergrond links: het gevaarte van de dorpsmolen.

Beschadigd en hersteld, vernield en heropgebouwd bleef de molen, eigendom van de opeenvolgende heren van de heerlijkheid, gedurende eeuwen de enige windmolen te Hansbeke.

De rosmolen

Naast een wind- of watermolen stond vaak ook een *roskot* als reservemolen. Zo kon bij windstilte of strenge langdurige vorst steeds gemalen worden omdat een rosmolen onafhankelijk was van wind- of waterenergie.

Een rosmolen was een maalinrichting die door één of twee in een kring stappende rossen (paarden) in beweging gebracht werd. Het maalwerk bevond zich in een houten of stenen molengebouw van bescheiden afmetingen. Sommige grote landbouwuitbatingen en ook sommige abdijen of kloosters bezaten een rosmolen voor eigen gebruik.

Voor zover als bekend is de vermelding in het landboek van 1700 de eerste verwijzing naar de 'heerlijke' rosmolen van Hansbeke¹². Of het roskot pas van 1700 of reeds van 1650 (zie verder) dateerde of al in de voorgaande eeuwen bestond, is een open vraag.

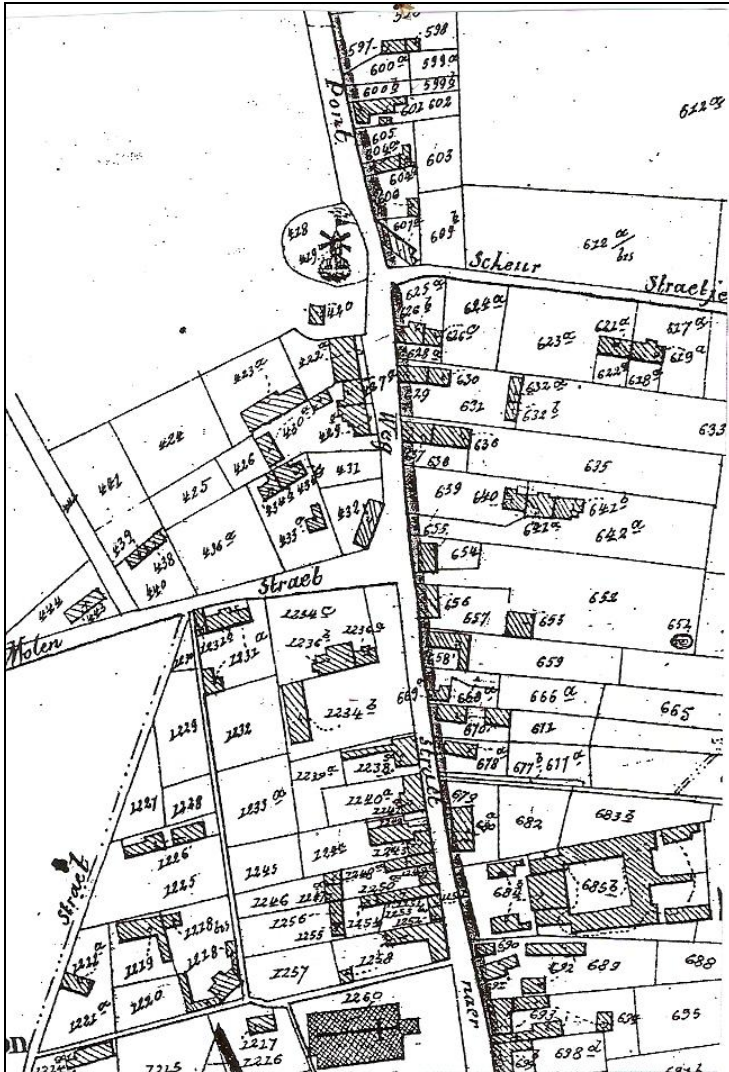
De kadastrale kaart van Popp (1864) geeft de preciese situatie van de molenberg (A418), van de windmolen (A419) en van de bijhorende rosmolen (A420), gelegen op de westzijde van de *leystraete* tegenover het westeinde van het *meuledrefken* (toen Scheurstraatje geheden, nu Lindestraat).

De omtreklijn van de molenberg (A418) was een pseudo-cirkel en strekte zich uit tot op de westberm van de *leystraete* die om de molenwal kromde en er heel wat smaller was. De vierzijdige rosmolen (A420, gearceerd vierkantje op de kaart Popp) stond ten zuiden van de windmolen.

De quasi-cirkelvormige molenberg was 7 aren groot en had een diameter van nagenoeg 30 meter. Het roskot, de zogenaamde *peerdegraenmolen*, had een vierkantige plattegrond, was 60 centiaeren groot en had een zijde van 7,75 m. De hiermede overeenstemmende minimale straal van de omloopcirkel van het paard (gelijk aan de halve diagonaal van het vierkantig grondvlak van de rosmolen) bedroeg dus 5,50 m en het oplooppad ca. 35 m.

---

¹² A. Martens, *De 'heerlijke' rosmolen van Hansbeke*, in *Vlakaf*, Tweede reeks, jg. 9, 2003, nr. 6, p. 24-27.

Uittreksel van de kadastrale kaart (1864) van Popp.
 Situatie van de molenberg (A418) en de erop staande molen (A419), de
 rosmolen (A420), het molenaarshuis (A422a), het Scheurstraetje
 (tevooren het meuledrefken genoemd).

Op de site van Verplaetse's molen aan de Ommegangstraat vond men anno 2000 ook een kleine molensteen met een diameter van 126 cm en een dikte van 32 cm¹³, die vóór het voormalige molenaarshuis Van Der Plaetse (Reibroekstraat 33-35) te kijk gesteld werd.

Molensteen met jaartal 1650, geplaatst vóór het voormalig molenaarshuis Van Der Plaetse (Reibroekstraat 33-35), mogelijk afkomstig van de 'heerlijke' rosmolen van Hansbeke.

Gelet op het ingebeiteld jaartal 1650 kan die molensteen mogelijk wel afkomstig zijn van de 'heerlijke' rosmolen. Zijn (kleinere) doormeter en (geringere) dikte komen alvast overeen met de afmetingen van de molenstenen die in een rosmolen aangewend werden.

---

¹³ *Inhuldiging van het molensteenmonument Molenstraat-Reibroekstraat Hansbeke, 1 juli 2001, Uitgave van Vlakaf, 2001, p. 5.*

Het molenaarshuis

In de 17de en 18de eeuw woonden de molenaars van de 'heerlijke' banmolen in de hofstede, 130 roeden groot, (perceel I/22 van het eerste beloop Kercke en Voorde), gelegen op de westzijde van het Doornbosstraatje nabij het oosteinde van het *meulendrefken* lopende van Doornbosch naar de molen (nu Lindestraat). Ze paalde ten noorden aan het *meulenstuck* (I/21). Ze was eigendom van de heer van de heerlijkheid Hansbeke.

In 1765 kocht jonker Charles-Herman van de Woestijne, zoon van ridder Louis Bonaventura van de Woestijne en Isabelle Maelcamp, die in Spanje in de provincie Sevilla verbleef, het foncier van de heerlijkheid Hansbeke.¹⁴

In de jaren 1766-1767 werd de ruïne van het vervallen middeleeuws kasteel verwijderd en de motte, waarop het kasteel stond, afgegraven.

In 1767 werd op het perceel I/212, gelegen langs de westzijde van de *leystraete* ten zuiden van de molenberg, een *nieuw molenaarshuis* gebouwd naast het hofstedeken van kloklouder Joos Pycke. Afbraakmateriaal van het kasteel zou hierin verwerkt zijn.

De muurvlechtingen en de bouwnaad in de rechter zijgevel tonen aan dat dit molenaarshuis later aan de achterzijde vergroot werd. De naar het oosten georiënteerde voorgevel van het huidige molenaarshuis van één bouwlaag onder een overkragend mank zadeldak telt zes (vroeger zeven) traveeën, vijf licht getoogde rechthoekige vensters met natuurstenen onderdorpel en gecementeerde omlijsting met oren, een licht getoogde deur met dito omlijsting en bekronende oculus en links ervan een (tweede) dichtgemetselde deur, een geprofileerde kroonlijst als gevelbeëindiging en een zandstenenhoekketting op de rechter zijgevel vooraan.

Op het erf, toegankelijk via een ijzeren hek, staat ten zuidoosten en haaks op het woonhuis een dwarsschuur met verhoogde inrijpoort en zijgevels met muurvlechtingen, ten noordwesten een bakhuis met muurvlechtingen.¹⁵

---

¹⁴ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 104, p. 70r-77v.

¹⁵ K. Lanclus, *Bouwen door de eeuwen heen. Deel 12n1*, 1989, p. 241, 242.

Het molenaarshuis, gelegen Hansbekedorp 43, bekend ten kadaster: Nevele (Hansbeke), sectie A, perceel nr. 422f, eigendom van graaf Boudewijn de Bou-

*Hansbeke. Het in 1767 gebouwd en later vergroot molenaarshuis
(Hansbekedorp 43).*

Van banmolen tot dorpsmolen

Jonker *Charles-Herman van de Woestijne* schonk in 1772 het foncier van de heerlijkheid Hansbeke, bij *donatio inter vivos*, aan zijn neef *Joseph-Anthone van de Woestijne*, zoon van Jan-Baptiste van de Woestijne en Marie-Anne Maelcamp.

Na de aanhechting van ons land bij Frankrijk op 1 oktober 1795 werden de heerlijkheden afgeschaft. Joseph-Anthone van de Woestijne (1743-1802), gehuwd in 1773 met Joanna Schoorman, toenmalige heer van de heerlijkheid Hansbeke, verloor zijn 'heerlijke' rechten, inclusief het *maalrecht*. De ingezetenen van de vroegere heerlijkheid waren niet meer verplicht hun graan op de windmolen van de heer te laten malen.

De oude banmolen, toen nog steeds de enige windmolen te Hansbeke, maalde evenwel verder voor een trouwe klandizie.

---

sies-Borluut, werd als monument beschermd bij K.B. van 1 oktober 1981, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 30 maart 1976, om reden van de historische waarde.

De windmolen bleef niettemin in het bezit van de opeenvolgende kasteelheren te Hansbeke:

- *Jan-Baptiste van de Woestijne* (1775-1858), zoon van Joseph-Anthone van de Woestijne en Joanna Schoorman, gehuwd te Gent op 28 februari 1811 met Ludovica de Calonne de Courtebourne, erfgenaam van zijn vader die te Hansbeke op 3 november 1802 overleed.
- *Frans-Gisleen Borluut* (1799-1883), zoon van Emmanuel Borluut en Marie-Amelie van der Bruggen, gehuwd te Gent op 11 mei 1833 met Sidonie-Colette Kervijn, legataris van Jan-Baptiste van de Woestijne die te Gent op 20 mei 1858 zonder (nog levende) afstammelingen overleed.
- *Marie-Josephine Borluut* (1840-1862), dochter van Frans-Gisleen Borluut, gehuwd in 1860 met Henri de Buisseret, en *Lucie Borluut* (1867-1946), dochter van Raymond Borluut en Valerie van Pottelberghe de la Potterie, kleindochter van Frans-Gisleen Borluut, beiden erfgenamen in onverdeeldheid van Frans-Gisleen Borluut die te Gent op 9 november 1883 overleed.
- *Lucie Borluut*, na verkaveling in 1886 van de goederen in onverdeeldheid. Ze huwde in 1889 met graaf *Boudouin de Bousies* (1859-1921).

ooo

In de kadastrale legger van Popp (1864) werd het belastbaar inkomen van de *windgraenmolen* geraamd op 304 fr.

Volgens mondelinge overlevering had de dorpsmolen drie koppels stenen, werd het maalwerk van de molen dat versleten was in 1830 hersteld, liep de molenas in 1910 zware schade op hetgeen het einde van de molen betekende, bleven de molenwieken tot in 1924 in X-kruisstand staan en werd de molen in hetzelfde jaar omvergetrokken en opgeruimd.¹⁶

---

¹⁶ A. Janssens, *De verdwenen windmolen van Landegem en Hansbeke*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. XI, 1960, p. 287, 288.

Hansbeke. Dorpstraat.
Prentkaart, uitgegeven in 1910 door D(ésiré) De Muynck.
Op de achtergrond links bemerkt men het houten molenlichaam
zonder wieken.

Hansbeke. Gemeentehuis - Dorp.
Prentkaart, uitgegeven in 1918 door Muylaert-Buylo Hansbeke.
Op de achtergrond is geen molenlichaam meer te bespeuren.

Prentkaarten uit het eerste kwartaal van de 20ste eeuw¹⁷ trekken de precisie van sommige van deze feiten echter in twijfel. Op de prentkaart *Hansbeke Dorpstraat*, uitgegeven in 1910 door Désiré De Muynck, staat het molenlichaam immers zonder wieken en op de prentkaart *Hansbeke Gemeentehuis-Dorp*, uitgegeven in 1918 door Muylaert-Buyle Hansbeke, is geen molen meer te bespeuren.

Ingekleurde sfeervolle pentekening van Ignace Neerman, uitgegeven in 2008 door Oud-Hansbeke: de Sint-Petrus- en Pauluskerk van Hansbeke, het molenaarshuis, de houten windmolen en de kapel van O.L.Vrouw van Lourdes.

---

¹⁷ A. Martens, *Proeve van inventarisatie en datering van geïllustreerde postkaarten van Hansbeke*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXI, 1990, afl. 1, p. 51-57.

MOLENAARS OP DE 'HEERLIJKE' BANMOLEN VAN HANSBEKE

De heer van de heerlijkheid verpachtte in *erfelijke* cijnspacht zijn *maalrecht* aan een molenaar tegen een bepaalde pachtsom voor een termijn van 6, 9... of 27 jaren.

De cijnspacht kon vererven van vader op zoon. Het molenaarsambacht was derhalve een familiale aangelegenheid. De molenaarszoon was vanaf zijn jeugd de aangewezen opvolger van zijn vader.

Over de pachter-molenaars van de 'heerlijke' banmolen van Hansbeke is her en der in archivalia meetal wel iets, soms wat meer te vinden. Toch is het waarschijnlijk dat de chronologische lijst van de pachter-molenaars enkele hiaten vertoont en onvolledig is:

1 Jan Steyaert	7 Frans Braet
2 Jooris Van Aelst	8 Pieter De Vogelaere
3 Joos De Suttere	9 Joannes Van Overwaele
4 Jan De Clercq	10 Jan-Baptiste Goethals
5 Pieter De Clercq	11 Joannes-Francies De Weerd
6 Pieter Braet	12 Theophiel Vande Kerckhove

Jan Steyaert

In het Xde penningkohier van de onroerende goederen van Hansbeke anno 1575¹⁸ wordt een zekere *Jan Steyaert* vernoemd als molenaar-pachter van de heer van de heerlijkheid Hansbeke. Hij woonde *inden doorenbusch* op een *pachtgoet met land en mers*, 7 bunderen en 168 roeden groot (ca 12,5 ha), eigendom van jonker Jan Bets, tevoren verpacht aan Cornelis Vander Straeten. Hij betaalde als Xde penning 31 ponden parisis voor de *coorenmeulen* en 8 ponden parisis voor het *pachtgoet*.

Hendrik van der Cameren (die op 6 september 1571 overleed), heer van Axpoele en Hansbeke, gehuwd met Livina Borluut (dochter van Lieven Borluut en Maria Damman), gebruikte toentertijd in Hansbeke *een steenhuys staende op een bewaelde motte, groot metten walle rontomme 100 roeden, jaerlickx geestimeert op 2 ponden parisis*.

---

¹⁸ RAG, fds Oud Nevele, nr. 1182.

Nicolaes de Gaudissabois, baljuw en ontvanger van Hansbeke en Axpoele, vermeldde in zijn rekeningen dat de wieken van de windmolen te Axpoele in 1596 weggenomen waren om de molen van Hansbeke te herstellen.¹⁹

Jooris van Aelst

In de Raad van Vlaanderen, het hoogste gerechtshof van Vlaanderen, werd in 1601 door Jan Hughes, baljuw van Oostwinkel, een zaak aanhangig gemaakt tegen een zekere *Jooris van Aelst*, molenaar te Hansbeke.²⁰

Joos De Suttere

Volgens het ferieboek²¹ van Hansbeke²² werd door de schepenbank van de heerlijkheid op 6 maart 1619 een zaak behandeld waarbij een zekere *Joos De Suttere, meulenaere* te Hansbeke betrokken was.²³

Jan De Clercq

Jan De Clercq huwde driemaal, een eerste maal omstreeks 1620 met *Petronilla Van Hulle* (†Hansbeke 08.04.1641)²⁴, een tweede maal te Drongen op 6 november 1641 met *Petronilla Lippens* (†Hansbeke 15.12.1642)²⁵, een derde maal eveneens te Drongen op 2 juni 1643 met *Christofora Dauwe* (†Hansbeke 01.10.1692).

---

¹⁹ A. Braet, *Het geslacht Braet*, a.w., p. 58.

²⁰ RAG, Raad van Vlaanderen, nr. 9149.

RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 148 (ferieboek 1579-1604).

²¹ *Ferieboek*: register van de bij een rechtbank te behandelen zaken.

²² RAG, fds Oud-Hansbeke, nr. 149, f5r.

²³ Omstreeks 1643 woonde ene Joos De Suttere op een hofstede langs de oostkant van het Doornbosstraatje te Hansbeke. Hij pachtte de hofstede, evenals vier partijen land en twee bossen, van de oirs van Jaecques Van Laerebeke. Hij was te Hansbeke op 13 juni 1637 gehuwd met Livina Dobbelaere (†Hansbeke 12.11.1646) en te Hansbeke op 14 juli hertrouwd met Geronima Beelaert die te Hansbeke op 3 december 1674 overleed en er in de kerk begraven werd, 78 jaar oud. Joos De Suttere stierf te Hansbeke op 24 september 1676, 72 jaar oud. Of hij de molenaar-pachter van de 'heerlijke' banmolen was, is niet duidelijk.

²⁴ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 64 (staat van goed ten sterfhuize van Petronilla Van Hulle, dd 05.11.1642).

²⁵ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 64 (staat van goed ten sterfhuize van Petronilla Lippens, dd 10.06.1643).

Uit het eerste huwelijk werden zes kinderen geboren, de laatste vier te Hansbeke: *Pierijne* (°1621) gehuwd te Hansbeke op 15.02.1647 met Jacob Van Maldeghem, *Pieter* (°1623) (zie verder), *Francisca* (°30.09.1625) gehuwd te Hansbeke op 20.04.1651 met Michael Vanvinckt, *Joannes* (°07.05.1628, †09.05.1628), *Margareta* (°13.01.1630) gehuwd te Hansbeke op 17.02.1654 met Jooris Vanden Bossche, en *Joanna* (°29.01.1634) gehuwd te Hansbeke op 20.02.1656 met Lieven Van Maldeghem, uit het tweede huwelijk: *Livina* (°01.12.1642, †18.12.1645), uit het derde huwelijk: *Gislana* (°16.03.1644) gehuwd te Hansbeke op 11.02.1670 met Georges Bogaert, *Livina* (°15.09.1650) en *Laurens* (°12.03.1653).

Blijkbaar huisde Jan De Clercq aanvankelijk op een andere parochie, alwaar zijn eerste twee kinderen geboren werden, en vanaf 1624 te Hansbeke. In 1643 woonde hij op een hofstede van 132 roeden (perceel I/22 op de *caerte figurative* uit 1700 van landmeter Joos De Deken senior), eigendom van de heer van de heerlijkheid, gelegen langs de westkant van het Doornbosstraatje nabij het oosteinde van het *meuledrefken* (nu Lindestraat).

Jan De Clercq werd al enige tijd verdacht van oneerlijke handel. Op verzoek van baljuw Baudewijn De Meyere werd op 30 april 1636 dienaangaande door de wethouders van Hansbeke een *informatie preparatoire* gehouden. Enkele dorpelingen legden *in de presentie van de mulder* bezwarende getuigenissen af.²⁶

Gillis Van Hulle, 47 jaar oud, getuigde dat hij van Jan Verniers vier *meuckens* (korenmaat = 13,4 liter) *coorne* had gekocht *ende tselve behoorlick met een goede gebrande vierteele* (geijkte korenmaat = 3 meuckens) had gemeten vooraleer Catharina De Grave, huisvrouw van Verniers, het samen *met haere backte coorne* naar de molen had gebracht. Bij het namen van het afgehaalde meel had hij vastgesteld dat *vuyte voornomde backte ontrent een meucken coorne te cort quam*.²⁷

---

²⁶ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 144 (liasse d'enquêtes).

²⁷ Uit deze eerste getuigenis blijkt dat er door de molenaar van de banmolen niet geketst werd (Ketsen is het graan bij de landbouwers ophalen en het meel terug afleveren). De ingezetenen van de heerlijkheid brachten zelf hun graan naar de molen en haalden zelf het meel af.

Joos De Meyere zv Nicolaes, 32 jaar oud, had een vooraf gewogen *backte coorne naer de meulen* gebracht en het meel door zijn knecht laten afhaken. Er werd bevonden *datter vuyte voornomde backte wel tien pont meel meer vuyt genomen was dan trecht*.²⁸ De Meyere had *sijnen cnaepe terstont wederomme gesonden* die de molenaar op de vingers tikte met de woorden: "*Ghijlieden hebt wel thien pondt meel te veele vuyt ons backte ghenomen*" waarop de mulder, die het tekort bijpaste, antwoordde: "*Mijnen knecht moet hem verabuseert hebben*".

Jan De Brauwer, 35 jaar oud, verklaarde dat hij *ses meuckens coorne met een behoorlick gewichte gemeten ende gheweghen* had en *ontrent drij steenen meel* te weinig ontving. Het tekort werd echter door de molenaar niet teruggegeven bewerende: "*Isser vuyt uwe backte meer genomen dan behoort, ick en hebbe tselve niet gedaen*".

Pieter Verstraeten zv Gherolf, 30 jaar oud, liet *swijnnecost up de meulen malen* en stelde achteraf vast *datter onder inden sack gruys ende ander nateur van meel was liggende, ghelijck ofte selve hadde gesicht ofte gebuyghelt gheweest*.

Pieter Beckaert, 24 jaar oud, verklaarde dat hij van *een meucken taeruwe*, ongeveer 27 à 28 pond, slechts 22 pond terugkreeg. Toen hij de knecht van de molenaar hierover aansprak, antwoordde die: "*Ick en hebbe tselve niet gemaelen nochte gheweghen, mijn meester moet hem verabuseert hebben*".

Ook Symoen Van Houcke, 43 jaar oud, had de molenaar terechtgewezen die hem *ter diversche reysen heeft gerestitueert vier pont meel twelcke hij up sijnen meulen te veele genomen hadde*.

Tenslotte vertelde Gillis De Backere, 36 jaar oud, *capeteyn vande prochie*, dat Jan De Clercq ongeveer drie jaar geleden *twee ofte drij appelboomen of perreboomen up tcasteel* gehaald en geplant had *up de hofstede vanden*

---

²⁸ Op de windmolen te Merendree, *competerende joncker Philips Wouters heere van Vinderhoute en Merendree*, verpacht anno 1665 aan Geert Goethals, werd *ontrent den tijt van sesthien ofte achthien jaeren den sesthienden steen graens voor maelloon geproficteert* (m.a.w. het 16de gewichtsdeel van het te malen graan). (A. Martens, *Maalloon op de windmolen te Merendree*, in *Het Land van Nevele*, jg. IX, 1978, afl. 1, p. 49,50).

heere (I/22) waar hij woonde. Gillis beweerde dat deze plantsoenen nadien dievelings door de molenaar werden *vuytgedaen van de hofstede vanden heere* en verplant werden op de hofstede die hij aan Philip Thijs verpachtte.

Hadden zowel de molenaar als de molenknecht zich inderdaad enkele keren onvrijwillig vergist? Wellicht wel!

Jan De Clercq zetelde in de jaren 1649-1654 in de schepenbank van de heerlijkheid. Hij overleed te Hansbeke op 27 september 1660 en werd er in de kerk begraven.

Pieter De Clercq

Pieter De Clercq, geboren omstreeks 1623, zoon van voornoemde Jan De Clercq en Petronilla Van Hulle, was 36 jaar oud en vermoedelijk nog ongehuwd toen zijn vader in 1660 overleed. Wellicht was hij tevoren sinds vele jaren zijn vaders molenaarsknecht, en verwierf hij bij zijn vaders dood de erfelijke cijnsnacht van de banmolen. Hij woonde, zoals zijn vader, in de hofstede (I/22) op de westzijde van het Doornbosstraatje.

Toen zijn zuster Margareta De Clercq, echtgenote van Jooris Vanden Bossche, te Hansbeke op 14 februari 1683 overleed trad hij aan als maternele voogd van haar kinderen²⁹, eveneens bij het overlijden van Jooris Vanden Bossche te Hansbeke op 1 oktober 1692.³⁰

Hij zetelde in de jaren 1671-1676 en in 1679-1686 in de schepenbank en was in 1691-1693 burgemeester van de heerlijkheid Hansbeke.³¹

---

²⁹ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 66 (staat van goed ten sterfhuize van Margareta De Clercq, dd 23.11.1684).

³⁰ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 66 (staat van goed ten sterfhuize van Jooris Vanden Bossche, dd 21.01.1693).

³¹ Op 4 augustus 1696 werd te Hansbeke Petronilla De Clercq geboren, dochtertje van een zekere Pieter De Clercq en Joanna Verniers. Was de molenaar De Clercq op late leeftijd nog gehuwd en vader geworden toen hij al een zeventiger was?

Pieter Braet

Pieter Braet, zoon van Pieter Braet (molenaar te Poesele) en Judoca Meire, werd op 13 september 1665 te Poesele geboren. Hij huwde op 21 februari 1694 te Hansbeke met Petronilla Van Maldeghem, geboren te Hansbeke op 24 maart 1675, dochter van Lieven Van Maldeghem en Joanna De Clercq (die een zuster was van voornoemde Pieter De Clercq, molenaar te Hansbeke).

Hij woonde van 1694 tot 1724 op de hofstede (I/22) langs de westkant van het Doornbosstraatje waar tevoren molenaar De Clercq huisde.

Het echtpaar kreeg er elf kinderen, zes jongens en vijf meisjes: *Joannes* (°28.04.1695, overleden vóór 1711), *Maria-Anna* (°26.06.1696, †09.10.1707, 11 jaar oud), *Frans* (°27.09.1698) (zie verder), *Livina* (°01.01.1701) gehuwd te Hansbeke op 29.11.1721 met Gillis Braet, *Eme-
rentiana* (°20.04.1703) gehuwd te Hansbeke op 19.12.1724 met *Jan De
Vogelaere* (zie verder), *Ignace* (°17.12.1705), *Baudewijn* (°17.09.1708), *Joannes* (°12.04.1711) pachter te Hansbeke van het *Goed te Voorde*, ge-
huwd te Ursel op 04.01.1738 met Anna-Francisca Martens, *Pieter* (°31.01.1715), *Maria-Rosa* (°27.03.1717, †Hansbeke 08.04.1779, begijntje)
en *Maria-Magdalena* (°25.05.1718, †03.06.1718, 10 dagen oud).

In die tijd, op 29 mei 1709 vaardigde de vertegenwoordiger van de Spaanse Nederlanden in Vlaanderen een plakkaat uit dat de uitvoer van granen verbood.³² In alle steden en dorpen moest een graanlijst worden aangelegd van alle graanvoorraden en een personenlijst worden opgesteld van alle gezinshoofden, kinderen en personeelsleden.

De op 17 en 18 juni 1709 te Hansbeke aangelegde graanlijst omvatte:

*65 sacken 1 meutien taerwe*³³
265 sacken 2 meutiens cooren
7 sacken 3 meutiens haevere
79 sacken 2,5 meutiens boucquyt
hetzij 417 *sacken* (of ca 45 hectoliters) granen.

---

³² R. Debbaut, *De graan- en volkstelling te Hansbeke in 1709*, in Mensen van Toen, jg. 3, 1993, afl. 1, p. 2-7 / afl. 3, p. 58-74.

³³ 1 sack = 8 meutiens = 107,3 liters (Kasselrij Oudburg).

Deze graanvoorraden, die halfweg de maand juni opgetekend werden, waren uiteraard de restanten van de graanoogst van 1708, en mogen derhalve niet als representatieve oogstcijfers beschouwd worden. De graanlijst heeft veeleer een relatieve dan een absolute waarde betreffende de jaarlijkse graanoogst te Hansbeke.

Het gezin van molenaar Pieter Braet en Petronilla Van Maldeghem telde in 1709 vijf kinderen: Frans 10 j., Livina 8 j., Emerentiana 6 j., Ignace 3 j. en Baudewijn 1 j. (de eerstgeborenen Joannes en Maria-Anna waren overleden). Janneken Van De Putte was inwonende meid, Charles De Poortere inwonende molenaarsknecht. Bij molenaar Pieter Braet noteerde men een voorraad van 10 *sacken cooren*.

Pieter Braet was kerkmeester in 1704, schepen van 1695-1698, burgemeester in 1698-1700 en in 1710-1718, en baljuw van de heerlijkheid Hansbeke in 1718-1724. Hij bezat in 1700 1553 roeden land. Zijn echtgenote Petronilla Van Maldeghem overleed te Hansbeke op 28 augustus 1724 en werd er in de kerk begraven. Hij stierf te Hansbeke twee weken later, op 14 september 1724, en werd eveneens in de kerk begraven.

Frans Braet

Frans Braet, geboren te Hansbeke op 27 september 1698, zoon van vernoemde Pieter Braet en Petronilla Van Maldeghem, was 26 jaar oud en wellicht nog ongehuwd toen zijn vader in 1724 overleed.

Als oudste zoon (zijn oudere broer Joannes, geboren op 29.04.1695, was overleden) werd hij de erfelijke opvolger van zijn vader op de 'heerlijke' banmolen van Hansbeke.

Hij huwde een eerste maal omstreeks 1725 met *Catharina Maenhaut* dv Jan, geboren omstreeks 1702, een tweede maal omstreeks 1731 met *Judoca Van de Woestijne*, geboren omstreeks 1711, dochter van Daniel Van de Woestijne en Anna De Vriese.

Uit het eerste huwelijk werden te Hansbeke drie jongens geboren: *Jan-Baptiste* (°18.10.1726, †05.11.1728, 2 jaar oud), *Jacob-Frans* (°23.01.1728, †14.02.1735, 7 jaar oud) en *Pieter-Bernard* (°12.10.1729). *Catharina Maenhaut* overleed te Hansbeke op 22 november 1730, 28 jaar oud.

Uit het tweede huwelijk werden te Hansbeke zes kinderen geboren, een zoon en vijf dochters: *Anna-Maria* (°02.01.1733, †24.02.1735, 2 jaar oud), *Pieter-Jan* (°17.01.1735, †12.10.1735, 8 maand oud), *Petronille-Theresia* (°10.09.1736) gehuwd te Hansbeke op 21.01.1752 met Pieter Vandenbosche, *Maria-Catharina* (°10.08.1738, †02.10.1738, 2 maand oud), *Joanna-Catharina* (°24.02.1740) gehuwd te Hansbeke op 21.05.1765 met Pieter-Frans Van Waesberghe, en *Maria-Francisca* (°14.10.1742, †07.09.1743, 10 maand oud). Judoca van de Woestijne overleed te Hansbeke op 21 januari 1744, 33 jaar oud.³⁴

Na het overlijden van zijn vader, die baljuw was van de heerlijkheid Hansbeke, werd Frans Braet in 1724 meteen als zijn opvolger aangesteld. Hij bleef het baljuwschap uitoefenen tot in 1788. Hij was toen 90 jaar oud, werd opgevolgd door Antoon Van Maldeghem (laatste baljuw van de heerlijkheid) en overleed te Hansbeke op 15 november 1791.

Pieter De Vogelaere

Pieter De Vogelaere, geboren omstreeks 1726, was een zoon van Jan De Vogelaere en voornoemde Emerentiana Braet (gehuwd te Hansbeke op 19 december 1724). Zijn moeder was een jongere zuster van voornoemde Frans Braet (1698-1791), die van 1724 tot 1788 het baljuwschap van de heerlijkheid Hansbeke waarnam en gedurende drie decennia (van 1724 tot 1755) ook molenaar was op de 'heerlijke' banmolen van Hansbeke;

Pieter De Vogelaere huwde (vermoedelijk in 1755) met *Maria-Cornelia Dejaegere*. Hij pachtte meteen de banmolen voor een termijn van twaalf jaren en betrok het molenaarshuis op de westkant van het Doornbosstraatje waar tevoren Frans Braet woonde. Het ligt voor de hand dat hij door zijn oom-baljuw bij de heer van de heerlijkheid werd aanbevolen om hem als molenaar op de banmolen op te volgen.

Te Hansbeke werden zes kinderen geboren, vier jongens en twee meisjes: *Frans-Joannes* (°04.11.1756, †01.04.1759, 2,5 jaar oud), *Jan-Baptiste* (°01.03.1758), *Carel-Lieven* (° 28.01.1760), *Bernard-Frans* (°20.09.1761), *Petronilla-Francisca* (°11.02.1763) en *Rosa* (°07.06.1765).

---

³⁴ RAG, fds Oud Merendree, nr. 74 (staat van goed ten sterfhuize van Judoca Van de Woestijne, dd 26.11.1744).

Op woensdag 3 augustus 1763, omsteeks 10 uur in de voormiddag, gebeurde aan de windmolen een bloedig ongeval.

Gheraert Goddaert zv Jan, 40 jaar oud, *cloefmaecker van style woonende dichte bij desselfs coorenwintmolen wandelde in sijnen hof.*

Carel Van Vooren zv Joos, 26 jaar oud, dienstknecht bij Gheraert Standaert *pachter ende ghebruycker van tcasteelgoet vanden heere van Hansbeke,* pikte met andere personen *het cooren opden kerckacker streckende tot jehghens den coorenwintmolen.*

Beiden hadden Pieter Jaecques, jonkman, *audt beth 16 jaeren, zoon van Jan, domesticq ende molenknecht* van Pieter De Vogelaere zijn zwager, *op ende ontrent den molen* gezien. Omstreeks 10 uur liep het molenaarsknechtje *na ofte door de drayende meulenynden* en toen gebeurde het.

Gheraert Goddaert hoorde *dat de moleneynden van den molen int draeyen eenen schock ofte craeck gaven. Een moment naerdien op dat schocken of craecken* rende hij *voor sijn huys op straete ende den molen naederende* zag hij de Pieter Rutsaert zv Jaecques reeds *bijden selven Pieter Jaecques was die op den molenbergh* lag. Hij hoorde Rutsaert naar Pieter De Vogelaere, die in de molen was, roepen dat zijn hulpje *vande moleneynden van den molen gheslaeghen ende ghequest was int thooft.* Hij liep *op dat ghe-roep naer den bergh vanden molen* en zag dat het knechtje *ligghende opden bergh eenen grootten slagh int thooft hadde ende seer bebloedt was, mitsgaeders machteloos ende buyten kennisse.*

Ook Carel Van Vooren *doende sijnde met picken* had *duydelyck ghehoort dat de vier draeyende moleneynden vanden coorenwintmolen eenen grootten verstaendelijcken schock ofte craeck gaven.* Hij zag dat Pieter Rutsaert en Gheraert Goddaert *opden meulenbergh waeren ende doende waren met Pieter Jaecques rechte te setten. Dunckende datter ergens iets van ongeluck was vooren gevallen* liep hij naar de molen en zag dat Pieter en Gheraert de arme knaap *in hun armen hadden die seer bebloet, machteloos ende buyten kennis ende seer ghequetst int thooft was.*

De ongelukkige jongen werd *met hulpe van veele toecommers* in het nabijgelegen huis van de klompenmaker binnengedragen. Hij werd nadien overgebracht naar de woning van de molenaar waar hij 's anderendaags omstreeks 10 uur in de voormiddag overleed.

Het gezin de Vogelaere-Dejaegere verhuisde blijkbaar in 1766 naar een andere parochie.

Joannes Van Overwaele

Joannes Van Overwaele ex Oostakker, zoon van Pieter en Joanna Verbrugge, werd omstreeks 1730 geboren. Hij huwde een eerste maal met *Joanna Van Hijfte*, weduwe van Lieven Monnaers, een tweede maal met *Judoca Deneve* ex Merendree, dochter van Jan en Jacoba Mullaert.

In het eerste huwelijk werden te Evergem twee kinderen geboren: *Pieter-Frederic* geboren omstreeks 1759 (die 16 jaar oud te Hansbeke op 12 augustus 1775 overleed en er in de kerk begraven werd) en *Catharina* geboren omstreeks 1761 (die op 6 juni 1783 te Gent in het Sint-Elisabethbegijnhof trad en er overleed op 4 april 1791, 30 jaar oud).

In het tweede huwelijk werden zes kinderen geboren, de eerstgeborene in Evergem, de anderen te Hansbeke: *Andreas* (°09.02.1766) gehuwd te Hansbeke op 12 mei 1795 met Caroline Bijl, *Jan-Baptiste* (°17.11.1767, †Hansbeke 11.05.1793), *Ferdinand* (°04.07.1770), *Carel* (°28.02.1772), *Lieven* (24.10.1773) en *Joanna-Theresia* (°14.03.1776).

Joannes Van Overwaele was molenaar op de 'heerlijke' banmolen van Hansbeke in de jaren 1766-1776. Hij woonde eerst in de hofstede op de westkant van het Doornbosstraatje. In 1767 betrok hij het pas gebouwde molenaarshuis (I/212) op de westzijde van de *leystraete*, ten zuiden van de molen.

Hij overleed te Hansbeke op 27 januari 1779 in een hofstede *aen de plaetse, oost het straetjen jegens 't kerckhof, suyt eenen wegh, 's overledens cruydenierswynckel en backerije*.³⁵ Hij werd in de kerk begraven. Hij bezat eigendommen te Oostakker, Evergem en Hansbeke.

Jan-Baptiste Goethals

Jan-Baptiste Goethals, geboren te Sleidinge omstreeks 1768, was een zoon van Bernard Goethals en Brigitte Verstraete. Hij huwde in 1788 met *Marie-*

---

³⁵ RAG, fds Oud Hansbeke, nr. 86 (staat van goed dd 06.12.1786).

Anne Verwilt, geboren te Zomergem omstreeks 1756, dochter van Pieter Verwilt en Catharina De Vliegere, en weduwe van Benedict De Weirt.

Benedict De Weirt, geboren te Ronsele, zoon van Jan De Weirt en Joanna-Maria Vander Moere, was pachter van de windmolen te Bellem (die op de zuidkant van de vaart stond en aan de baron van Bellem toebehoorde). Hij verdronk op 7 juli 1788 te Bellem in de Brugse Vaart. Hij liet vier kinderen achter van respectievelijk 9, 8, 5 en 3 jaar oud: *Joannes-Francies* (°1782) (zie verder), *Marie-Judoca* (°1783) gehuwd te Hansbeke op 23.09.1805 met Jan-Baptiste Van der Sickel, *Ignace* (°1785) en *Regine* (°1787) gehuwd te Hansbeke op 26.03.1812 met Pieter Leopold Laros en te Hansbeke hertrouwd op 10.06.1822 met Jan-Baptiste De Pauw.³⁶

In het register van de volkstelling van het jaar IV (1795-1796) van de Franse Republiek wordt vermeld dat Jan-Baptiste Goethals (28 j.), zijn vrouw Marie-Anne Verwilt (40 j.) en haar vier kinderen De Weirt sedert acht jaren (lees sedert 1788) te Hansbeke op het Dorp wonen en hij er molenaar is. De twee oudste kinderen Joannes en Maria De Weirt, respectievelijk 14 en 13 jaar oud, worden met naam vernoemd, de twee jongste niet.³⁷

Jan-Baptiste Goethals overleed te Hansbeke op 31 december 1809, 42 jaar oud.

Joannes-Francies De Weirdt

Joannes-Francies De Weirdt (De Weerd), zoon van Benedict De Weirt en Marie-Anne Verwilt, geboren te Bellem omstreeks 1782, volgde zijn stiefvader, voornoemde Jan-Baptiste Goethals, (die op 31 december 1809 overleed) op als molenaar van de oude banmolen van Hansbeke.

Hij huwde omsteeks 1813 met *Marie-Therèse De Pauw*, geboren te Bellem op 16 december 1783, dochter van Joannes De Pauw en Marie-Anna Van der Vennet.

---

³⁶ RAG, fds Oud Ursel, nr. 353 (staat van goed ten sterfhuize van Benedict De Weirt, dd 06.04.1790).

³⁷ RAG, Hollands fonds, nr. A501. Hartelijke dank aan Willy Quintyn die me deze gegevens mededeelde.

Uit dit huwelijk werden te Hansbeke tien kinderen geboren, vier meisjes en zes jongens: *Pauline* (°16.06.1814) gehuwd te Hansbeke op 26.11.1845 met Engelbert Genetello, *Marie-Seraphine* (°27.08.1815), gehuwd te Hansbeke op 15.11.1851 met Jan-Baptiste De Buck, *Eugenie* (°27.11.1816, †22.04.1877, ongehuwd), *Jan-Baptiste* (°27.04.1718), *Natalie* (°17.02.1820), *Amand* (°26.10.1821), *Pieter* (°15.12.1823), *Eduard* (02.01.1825), *August* (°06.10.1826) en *Constant* (°11.04.1828).

Volgens het bevolkingsregister van 1818³⁸ waren Jan Duprez 37 j., Rosalie Sergeant 19 j. en Françoise Van Renterghem 11 j. inwonende dienstboden. Het gezin telde toen vier kinderen Pauline 4 j., Marie-Seraphine 3 j., Eugenie 2 j. en Jan-Baptiste 1 jaar,

Joannes-Francies De Weirdt overleed te Hansbeke (wijk plaetse) op 30 maart 1828, 46 jaar oud. Zijn weduwe Marie-Therèse De Pauw stierf er op 1 december 1870, 86 jaar oud.

Zonen De Weirdt bleven tot in 1895 molenaars op de dorpsmolen van Hansbeke. In het bevolkingsregister van 1846-1856 werden Jan-Baptiste 28 j., Amand 25 j., Pieter 23 j., August 20 j. en Constant 18 j. als *mulder* ingeschreven, Eduard 21 j. als landman. Vanzelfsprekend was er op de molen voor vijf volwassen zonen werk te weinig.

August vertrok op 13 augustus 1857 naar Nevele, mogelijk als mulder op de Ooschemolen.³⁹ Jan-Baptiste en Eduard kochten de molen op de zuidkant van de Brugse Vaart te Bellem.⁴⁰ Eduard vertrok naar Bellem op 31 november 1862. Pieter en Constant bleven tot in 1895 molenaars op de dorpsmolen te Hansbeke. Toen ze de riemen afgooiden waren ze 72 respectievelijk 67 jaar oud.

Ze gingen beiden op 20 maart 1902 als kostgangers op rust in het godshuis (klooster) van Hansbeke. Pieter overleed er op 19 januari 1906, ongehuwd, 82 jaar oud. Constant stierf er drie maanden later, op 3 mei 1906, ongehuwd, 78 jaar oud. Zijn neef Baziel De Weirdt 45 jaar oud, zoon van August

---

³⁸ RAG, fds Hansbeke Modern, nr. 27.

³⁹ A. Janssens, *De windmolens van Nevele en randgemeenten*, in Bijdragen tot de geschiedenis der Stad Deinze en van het Land aan Ieie en Schelde, Jaarboek XXVI, 1959, p. 109.

⁴⁰ L. Stockman, *Geschiedenis van Bellem*, p. 362.

De Weirdt, mulder op de Sprietmolen te Nevele⁴¹, deed aangifte van het overlijden op het gemeentehuis van Hansbeke.

Pieter en Constant De Weirdt maakten zich op de parochie verdienstelijk. Pieter was kerkmeester in de jaren 1878-1906, Constant was ondervoorzitter van de Sint-Vincentiusconferentie in 1854-1858 en kerkmeester in 1906.

Theophiel Vande Kerckhove

Theophiel Vande Kerckhove, geboren te Knesselare op 4 april 1850, huwde er op 3 mei 1893 met Virginie Gailliaert, geboren op 2 mei 1864 eveneens te Knesselare.

De echtelingen woonden aanvankelijk te Oedelem, alwaar twee kinderen geboren werden: *Alice Marie* (°21.04.1894) en *Alberic Joseph* (°04.09.1895). Ze betrokken op 21 december 1895 het molenaarshuis Dorp 62 te Hansbeke als opvolgers van de molenaars Pieter en Constant De Weirdt. Emma Vande Veere (°Aalter 31.07.1882) dienstmeid en Richard Blomme (°Hansbeke 11.04.1888) koeier waren inwonend.

Te Hansbeke werden nog drie kinderen geboren: *Marie Celesta* (°12.04.1899), *Marcel Joseph* (°16.01.1901) en *Cyriel Maurits* (°28.08.1903).

Het gezin Vande Kerckhove-Gailliaert verhuisde op 22 december 1909 naar Merendree.⁴² Hieruit zou blijken dat de molenas tijdens het malen niet in 1910 (zoals mondeling werd overgeleverd) zware schade opliep die het einde van de molen betekende, maar wellicht in 1909.

Theophiel Vande Kerckhove woonde te Merendree op de wijk Oostergem. Hij werd er ingeschreven als *melkbewerker*. Hij verbleef er amper 7 maanden. Hij vertrok met zijn gezin op 27 juli 1910 naar Adegem statiestraat 34bis.⁴³

---

⁴¹ A. Janssens, *De windmolens van Nevele...*, a.w., p. 105.

⁴² Gemeentelijk archief Nevele (GAN), fonds Hansbeke, bevolkingsregisters 1901-1910, deel I, p. 72.

⁴³ GAN, fds Merendree, bevolkingsregisters 1901-1910, deel II, p. 306.

ENKELE NABESCHOUWINGEN

Van 1575 tot 1909 pachtten, voor zover als bekend, 12 molenaars de (oude) banmolen van Hansbeke, hetgeen een theoretisch gemiddelde pachttermijn van 27 jaren oplevert, toevallig gelijk aan de maximale termijn van een erfelijke cijnsnacht. Realiter waren de pachttermijnen van de verscheidene molenaars echter zeer verschillend. De familieleden De Weirdt waren zelfs gedurende 85 jaren molenaars op de oude banmolen.

Bij enkele pachter-molenaars vererfde de cijnsnacht van de molen van vader op zoon:

- van Jan De Clercq op Pieter de Clercq zv Jan
- van Pieter Braet op Frans Braet zv Pieter
- van Joannes-Francies De Weirdt op zijn zonen

of ging over naar een familielid:

- van Frans Braet op zijn neef Pieter De Vogelaere
- van Jan-Baptiste Goethals op zijn stiefzoon Joannes-Francies De Weirdt.

De molenaars behoorden tot de notabelen van de parochie.

Enkele waren lid van het kerkbestuur:

- Pieter Braet 1704
- Pieter De Weirdt 1878-1906
- Constant De Weirdt 1906

of van een parochiale vereniging:

- Constant De Weirdt 1854-1858.

Anderen zetelden in de schepenbank van de heerlijkheid als schepen, burgemeester of waren baljuw van de heerlijkheid:

als schepen

- Jan De Clercq 1649-1654
- Pieter De Clercq 1671-1676, 1679-1686
- Pieter Braet 1695-1698

als burgemeester

- Pieter De Clercq 1691-1693
- Pieter Braet 1698-1702, 1710-1718

als baljuw

- Pieter Braet 1718-1724
- Frans Braet 1724-1788

Sommige (of familieleden ervan) werden in de kerk begraven:

- Jan De Clercq (†1660)

- Pieter Braet (†1724)
- Petronilla Van Maldeghem (†1724), echtgenote van Pieter Braet
- Jacob Frans (†1735) en Anna-Marie (†1735) Braet, kinderen van Frans Braet
- Judoca Van de Woestijne (†1744), echtgenote van Frans Braet
- Joannes Van Overwaele (†1779).

Albert Martens
Gent

ADDENDUM

Juist voor het ter perse gaan, deelde Hugo Schaeck me mede dat hij zopas een artikel op de kop tikte, verschenen in 't Getrouwe Maldeghem' van 8 mei 1910, betreffende de afbraak van de oude banmolen van Hansbeke. (Hartelijk dank, Hugo)

In dit artikel werd door een plaatselijke medewerker van de krant ter algemene kennis gebracht dat men toen (8 mei 1910) de oude banmolen van Hansbeke aan het afbreken was.

De molen stond reeds de gehele voorbije winter met kale wieken. Omdat de molen buiten gebruik was en de molenberg, die zich tot in het midden van de straat uitstreckte, het zicht belemmerde voor het toenemend autoverkeer, had men tot de afbraak besloten.

A.M.

VAN SCHIVUINGHEN, RITSAERDEN, HUWIERS EN SUREELEN...

FRUITTEELT IN HET LAND VAN NEVELE TIJDENS DE MIDDELEEUWEN EN HET ANCIEN REGIME

De fruitteelt in onze regionen was in vroegere tijden een niet onbelangrijke bron van inkomsten. Noten en verscheidene appel- en perensoorten konden lange tijd bewaard worden en waren als aanvullend voedsel soms levensnoodzakelijk. Over de fruitteelt in onze streek verschenen reeds enkele artikelen in ons tijdschrift¹ en over de fruithandel verscheen in 1987 een unieke bijdrage van Albert Martens die de fruithandel van zijn ouders en grootouders in Hansbeke beschreef.² Met dit artikel willen we trachten een duidelijker beeld te schetsen van de vroegere fruitteelt in onze streek.

In zijn *Geschiedenis van de landbouw* stelt Paul Lindemans dat er bij ons vóór de Gallo-Romeinse periode geen ander fruit groeide dan wat in het wild voorhanden was. Dit was beperkt tot appelaars, krielelaars en hazelnoten. Het waren de Romeinen die de fruitteelt in onze regionen hebben ingevoerd of beter uitgedrukt, hebben meegebracht. Zo danken we aan hen de peer, de veredelde appel, de pruim, de perzik, de kwee, de mispel, de druif en de moerbezie. Een Gallo-Romeinse *villa* bezat een fruitgaard en de Romeinen leerden de lokale bevolking de techniek van het enten van fruitbomen.

Karel de Grote laat tijdens zijn regeerperiode in de hovingen van zijn *villa* verscheidene soorten appels, peren, pruimen, perziken en kersen aanplanten. Zo kennen we van toen al enkele namen van appelsoorten zoals: *gozmaringa*, *crevedella*, *spirauca* en *geroldinga*. De naam van deze laatste soort wordt taalkundig geïdentificeerd als de *grauweling*. De ene soort was zoet, de andere soort serp van smaak maar ze konden meestal goed be-

---

¹ BOLLAERT A., Fruitbomen op het kerkhof van Poesele, in *Het Land van Nevele*, jg. XXV, afl. 2, p. 142-144; Over wassend fruit op de Poeselse boomgaarden en de Poeselse Blauwkes, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVIII, afl. 4, p. 274-283.

² MARTENS A., Een groothandel in fruit te Hansbeke in het tweede kwartaal van de twintigste eeuw, in *Het Land van Nevele*, 1987, jg. XVIII, afl. 1, blz. 3/39.

waard worden. De bestaande perensoorten waren toen meestal braadperen.³

De fruitteelt werd tijdens de late Middeleeuwen van grotere betekenis. Vooral het aantal appel- en perenrassen is in deze periode flink gestegen. Verscheidene rassen bestonden ongetwijfeld reeds, maar door het gebrek aan bronnen kan dit niet bewezen worden. Vanaf de 14e eeuw werden ook aardbeiplanten vanuit het wild in tuinen aangeplant. De aardbei zoals wij die nu kennen is ongeveer twee eeuwen oud.

In Nevele gaan de vroegste sporen over fruitteelt terug naar de eerste helft van de 15de eeuw. Dr. Luc Van Durme vond in 1412 in het Gentse stadsarchief de oudste vermeldingen terug van enkele fruitsoorten die in Nevele werden geteeld. Van twee soorten: *sciuin* en *schivuinghe* stond vermeld dat het ging om appelaars. Van twee andere soorten: *den grauwen haegelin* en *den ritsaerde* was enkel vermeld dat het ging om fruitbomen.⁴ Verder onderzoek wees uit dat het hier ook om appelaars gaat. De *ritsaerde* gaat vermoedelijk over dezelfde soort die in West-Vlaanderen vanaf 1559 vermeldt wordt als *Rutsaerts*, *Ruisschaard* of *Ruyschaert*.⁵

In een boedelbeschrijving in de registers van de Schepen van Gedeele van 15 mei 1415 lezen we dat bij het overlijden van Olivier De Neve zijn weduwe Zoetkin van Ypre en zijn andere erfgenamen vier fruitbomen in het Land van Nevele, een boom keizerinnen in het Land van Waas en nog een andere boom in Vinderhoute, samen in eigendom bleven houden.⁶

Een pachtcontract van 21 januari 1453, opgetekend in de Gentse Registers van de Keure, van een hofstede te Deurle vermeldt dat de jaarlijkse pacht som 20 pond groten bedraagt plus de helft van de opbrengst van het duifhuis plus het fruit van een appelaar en een perelaar en de helft van het ander fruit. Ook in de pachtovereenkomst van het Goed ten Velde te Lovendegem van 10 januari 1467 is de huurder aan de eigenaar naast zijn

---

³ LINDEMANS P., *Geschiedenis van de landbouw in België*, deel II, Genootschap voor geschiedenis en Volkskunde, Anwerpen-Borgerhout, 1994. blz. 198.

⁴ SAG, 301/21, 2, 29r.

⁵ X, *Hoogstamfruitbomen in West-Vlaanderen*, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 2005, blz.85.

⁶ SAG, 330/15, 46/5

pachtsom van 10 ponden 5 schellingen jaarlijks 4 steen boter schuldig en 2 halster appelen.⁷

Te Gent achter de Sint-Niklaaskerk, tussen de kerk en het latere postgebouw (nu winkelpand) lag de fruitmarkt. Deze plaats werd ook aangeduid als de Kleine Koorenmarkt of de Appelmarkt (1489). Meestal werd de plaats de *fruyteniersmaerct* genoemd. De meeste Gentse fruitverkopers woonden er. Ze werden *fruyteniers* of *freyteniers* genoemd. Het oudste document dat over de Gentse fruitmarkt bewaard bleef, is een reglement uit 1357. De raad van dekens van de Gentse ambachten bevestigde toen o.a. dat wie fruit invoerde langs het water of over de weg, om het in kleine hoeveelheden te verkopen, verplicht was dit te doen op de voorziene fruitmarkt mits betaling aan de nering van de vastgestelde rechten. Dit besluit bleek vooral bestemd te zijn voor wie later de 'onvrije handelaars' werden genoemd. Zij mochten op de markt onder bepaalde voorwaarden hun fruit aanbieden. Het ging hier om producten die zij teelden op eigen grond of op gepachte gronden. Een onvrije fruitverkoper mocht geen fruit opkopen en daarna doorverkopen. De 'vrije handelaars' betaalden een toetredingsrecht en mochten hun goederen vrij verkopen op de markt.

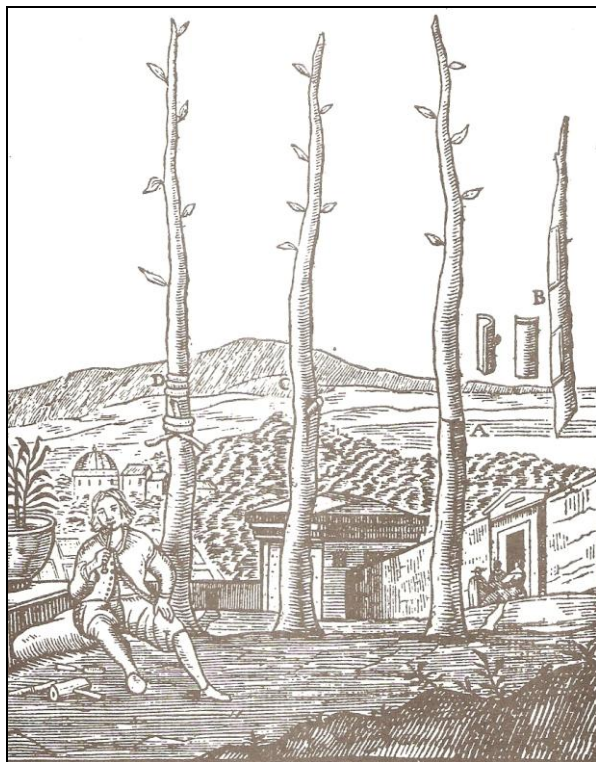
Op de zuidzijde van de markt stond *het fruteniers-huus* waar het ambacht van de fruiteniers zetelde. Hier vergaderde men, werden commerciële aangelegenheden besproken, vierde men huwelijksfeesten en kwam men bijeen voor de begrafenis van een medelid. Het was een imposant gebouw opgetrokken in Doornikse kalksteen dat bekend stond als het *Coelsteen* (Koolsteen). Het gebouw werd in 1906 gesloopt voor de aanleg van de nieuwe Sint-Michielsbrug. Toen stond het bekend als *Hotel de la Nouvelle Poste*. De kelderherberg eraan verbonden heette het *Lappersfort*.

Een rekening van 16 november 1448 vertelt ons welke soorten appels en peren er toen te koop werden aangeboden, namelijk: "*vier manden keyser-peeren, drie manden peeren van huwiers, vier manden cray-peeren ende twee manden nevelsche surreelen.*" Interessant is ook een rekening van 9 juli 1463 waarin we een opsomming terugvinden van te koop aangeboden appels: "*Vercocht 21 manden appelen : te weten negen manden oegelin-ghen, vier manden crolrettinghen, vier manden groeninghen ende vier*

---

⁷ VANDOMMELE H., *Appelen voor miljoenen*, Sint-Niklaas, 1980, blz. 94/95.

*manden stininghen, omme xxxvi grooten.*⁸ Gezien het tijdstip van de appelverkoop gaat het hier blijkbaar over onrijpe vruchten. Dit was in de Middeleeuwen niet ongewoon. Men perste het sap uit onrijpe vruchten en liet het enkele dagen gisten. Daarna werd het als *fruytvergus* gepresenteerd op de spij斯卡art van de hoge adel en de vorsten zoals blijkt uit een Gentse stad rekening van februari 1498.⁹ Het was een Middeleeuwse smaakmaker die sterker smaakte dan azijn. Tot in de 17de eeuw werd het courant gebruikt.

Het okuleren van fruitbomen.

Gravure uit J. van der Groen, Den Nederlantschen Hovenier (1672).

⁸ DIERICX C. L.M., *Mémoires sur la ville de Gand*, Gent, de Goesin-Verhaeghe, 1815, tôme 2, pg. 118/119.

⁹ M.M. , Sprokkelingen, *Fruytvergus* (2), in *Ons Heem*, jg. XXVI, loupmaand 1971, blz. 20.

Nog andere namen van peren vinden we terug in een akte van 29 december 1455. Zo kreeg *Kathaline sGheents* machtiging van haar echtgenoot om met *Heinric van Landeghem* een aankoop van 25 manden peren af te sluiten voor een totale waarde van *ii ponden grooten*. De bestelling zag er uit als volgt: “2 manden wackerzelen, 6 manden keyserpeeren, 5 manden peeren van ywiers, 6 manden kerkinghen en 6 manden craypeeren.”¹⁰

In zijn ‘Peren voor miljoenen. De geschiedenis van hout- en smoutpeer tot beurré en doyenné’¹¹ die in 1979 verscheen, vermeldt de auteur Herman Vandommele de namen van enkele perensoorten die hij terugvond in een rekening van de abdij van Averbode in 1434. Interessant hierbij is wel de korte beschrijving die hij van sommige peren geeft: *juetpeer* (een sappige, zoete zomerpeer), *boenenpeer* (een peer met boongroene kleur en gladde schil), *carduweel* (een peer met een kruidige kaneelsmaak), *smoutpeer* (een kleine bruine zomerpeer die snel buikziek wordt), *venuspeer* (een soort die goed geleek op een Romeinse soort in de vorm van een vrouwenborst), *jacobspeer* (een zomerpeer die rond 25 juli - Sint-Jacob - rijpte), *wollepeer* (een winterpeer met ruwe schil), *garsnypeer* (soort waarvan het vruchtvlees met varkensvet werd vermengd tot een soort pommade), *beachemepeer* (vermoedelijk een Engelse braadpeer), *zaruweelpeer* (afkomstig uit Nijvel/Nivelles in Brabant). Verder noteerde hij nog namen als: *wilcken*, *alaerts*, *wackerzeel* en *henyerspeer* die, volgens hem hun naam te danken hadden aan een boomkweker die hen veredelde of gewoon een koopman die hen verhandelde.

In deze opsomming valt voornamelijk de naam *zaruweelpeer* op als afkomstig uit Nijvel, een naam die doet denken aan de *surreelpeer* uit Nevele. Hetzelfde geldt voor de *henyerspeer* die doet denken aan *ywiers* en *huwiers* waarvan we weten dat ze door Nevelse fruitkwekers op de Gentse markten werden gevent. In Nevele kweekte men dus peren van Aywières of van Ywiers. Jan Luyssaert ondernam een kleine toponymische zoektocht die hem leidde naar de gewezen abdij van Aywières, te Lasne niet ver van Waterloo, in Waals-Brabant waar toen kruiden en vooral fruitbomen werden gekweekt. Huwieren zijn dus een perensoort die afkomstig was uit

---

¹⁰ M.M., Sprokkelingen, Soorten peren te Gent in 1455, in *Ons Heem*, jg. XXVI, louwmaand 1971, blz. 19/20.

¹¹ VAN DOMMELE H., Peren voor Miljoenen, de geschiedenis van hout- en smoutpeer tot beurré en doyenné, Zevelinden, Sint-Niklaas, 1979, blz. 68/69.

deze abdij.¹² Dit betekent dat men in het middeleeuwse Nevele contacten onderhield met de abdijen uit het huidige Waals-Brabant waar aan fruitteelt werd gedaan.¹³

In zijn studie over Gentse fruitverkopers in de middeleeuwen vond Daniel Lievois de woonplaats terug van enkele fruitleveranciers op de Gentse fruitmarkt. Zo kunnen we ons een idee vormen van enkele van de toen bestaande fruitstreken. Zo vond hij fruitleveranciers terug uit Zeeland (Sluis en Hoeke), Zaamslag, Baaigem, Sint-Gillis-Waas, Ruppelmonde¹⁴, Zottegem, Niepkerke (Nieppe in Noord-Frankrijk aan de Leie) en Nevele.

Tussen 1481 en 1489 waren de Nevelaars *Willem van der Ween*, *Joost de Weert*, *Heynric de Wet*, *Heynric Wittewronghele* leveranciers van fruit op de Gentse fruitmarkt. Zij leverden appels en peren waaronder *huwieren* en *nevelsche surreelen*.¹⁵

De hiervoor vernoemde Willem vander Ween verkocht in 1489 de opbrengst van zes jaar van een perelaar op zijn hof in Nevele aan de Gentse fruithandelaar Jan de Sceppere. De Sceppere, die op het einde van de 15de eeuw ook deken was van de Gentse fruiteniers, bezat in Nevele twee perelaars en een appelaar die hij in 1492 voor een periode van vier jaar verhuurde aan Olivier vanden Briele. De overeenkomst tussen beiden leert ons iets meer over de manier waarop het fruit toen werd verpakt. Zo diende de huurder in te staan voor het nodige stro en de wissen om het fruit in gevlochten manden te verpakken. Vermoedelijk hield dit in dat de manden ter plaatse werden gevlochten. Het stro zorgde voor een ideale conditionering en bescherming tegen het schokken tijdens het vervoer.

De prijzen van het fruit schommelden van jaar tot jaar en waren vooral het resultaat van op voorhand gemaakte afspraken. Peren waren tweemaal tot driemaal zo duur als appels.

---

¹² AB-JL., in *Het Land van Nevele*, jg.XXXIX, afl. 1, Verslagen, blz. 71.

¹³ We namen hiervoor contact met de Cercle de généalogie en de l'histoire de Lasne maar zij vonden tot op heden geen gegevens terug van het bestaan van een intensieve fruitteelt in hun streek tijdens de middeleeuwen.

¹⁴ Volgens LINDEMANS (deel II, blz. 205) bezat Rupelmonde in de 17de eeuw een aparte kaai aan de Schelde voor het transport van appels, peren en krieken.

¹⁵ LIEVOIS D., Fruit en fruitverkopers in Gent (1357-1542), in *Handelingen der Maatschappij voor geschiedenis en oudheidkunde te Gent*. Nieuwe reeks, deel LX, Gent, 2006, p. 75-144.

Op de wekelijkse markt van Nevele, reeds vermeld in 1413, is nergens sprake van een fruitmarkt. Omtrent het bestaan van boomgaarden, hun aantal en hun ligging in onze streek tasten we in het duister. Een ideale bron zijn de vroegere pachtcontracten, maar deze bronnen zijn eerder schaars. Lindemans merkt op dat in de meeste pachtbrieven een levering van fruit aan de eigenaar voorzien is in de pachtcontracten. De pachter is ook verantwoordelijk voor een degelijke bemesting van de fruitbomen.¹⁶ Jan Luysaert besprak in ons vorig tijdschrift een pachtcontract uit 1548 van het *Goed te Landegem* in Landegem (nu Westhoek 22). Daarin stond bepaald dat de huurder jaarlijks de helft van de opbrengst van 4 perenbomen of appelbomen schuldig was aan de verhuurder. De bomen werden door de verhuurder of zijn vertegenwoordiger uitgekozen en het fruit moest op het domicilie van de eigenaar afgeleverd worden.¹⁷ In de landboeken wordt regelmatig melding gemaakt van een boomgaard maar te weinig in verhouding tot de werkelijkheid. Hetzelfde geldt ook voor de moestuinen, enkele keren aangeduid als *lochtyneck*, waarvan we haast zeker mogen zijn dat elke landbouwnederzetting er een bezat in de onmiddellijke omgeving van de woning.

In de landboeken van onze vroegere gemeenten vinden we enkele schaarse sporen terug van verdwenen fruitteelt in onze gewesten. Zo vinden we praktisch in elke deelgemeente van Nevele tijdens de 16de eeuw het toponiem *mespelaere* of *mispelare* terug. Volgens Dodoens¹⁸ groeiden de mispelaren in de boomgaarden. Vermits de percelen die verwijzen naar de mispelaar niet in de onmiddellijke omgeving van een hoeve te vinden, zijn ging het hier waarschijnlijk om een afgelegen mispelboom of afgelegen mispelbomen die als herkenningspunt van het perceel akkergrond dienst deden.

---

¹⁶ LINDEMANS, *ibidem*, blz. 200.

¹⁷ LUYSSAERT J., Pachtcontract uit 1548 van het goed te Landegem, in *Het Land van Nevele* jg. XLI, juni 2010, nr. 2, blz. 54 en 59.

¹⁸ Rembert Dodoens (Mechelen 1518 – Leiden 1585) was een dokter en plantkundig. Vooral bekend is zijn Cruydeboek uit 1554 met 715 afbeeldingen, waarin hij de planten in zes groepen verdeelt.

In 1680 is er in Merendree een stuk land op de wijk Overpoeke dat het *peirboomstucq* wordt genoemd en op de wijk Velde op Meldere kouter lag *den appelbosch*.¹⁹

Te Hansbeke is er in 1597 op wijk Zande sprake van een *cryckerije*.²⁰ Volgens Lindemans werden kriecken in afzonderlijke aanplantingen gewonnen en niet in boomgaarden. Hij baseert zich hiervoor op de situatie in het Waasland en zijn streek, West-Brabant, en stelt dat een krieckenboom geen opgaande boom is.²¹ Er is een duidelijk onderscheid tussen kersen (zoete vrucht) en kriecken (zure vrucht) maar ten zuiden van Gent wordt een kerselaar nu nog in de volksmond een kriekelaar genoemd.

In Poesele wordt in het landboek van 1587 melding gemaakt van een *crieckeije*.²² Het perceel bestaat vandaag nog als de vroegere moestuin van het Hof De Mulder in de Paepestraat. Er is ook sprake van *twee ghemeten lant genaempt de Peerboomstede*.²³ Nog te Poesele lag *den bogaert*, ook *den auden bogaert* genoemd, gelegen langs de huidige Oude Kerkstraat met een oppervlakte van meer dan 2 ha. Het perceel was gelegen aan een motte die in de volksmond het *motje* werd genoemd.²⁴

Soms maakten fruitbomen ook het voorwerp uit van een diefstal. De Hansbeekse molenaar Jan De Clercq werd er in 1636 van verdacht 2 of 3 jonge appelaars of perelaars te hebben gestolen op de hoeve van Gillis De Backere, *capeteyn van de parochie*, die hij huurde van de heer van Hansbeke.²⁵

De gegevens die we terugvinden in boedelbeschrijvingen van de overledenen uit het land van Nevele laten niet echt een bloeiende fruitteelt vermoeden in de 17de en 18de eeuw. Pas in 1651 vonden we voor het eerst

---

¹⁹ LUYSSAERT J. e.a., Meetjeslandse Toponiemen tot 1600 - Merendree, Stichting Achiel De Vos, Evergem 1999, blz. 94 en 127.

²⁰ LUYSSAERT J., e.a., Meetjeslandse Toponiemen tot 1600 - Hansbeke, Stichting Achiel De Vos, Evergem, 1995, blz.122.

²¹ LINDEMANS, ibidem, blz. 205.

²² BOLLAERT A., LUYSSAERT J., Perceelsreconstructie van Poesele in de 17e eeuw met toponymie van de 15e eeuw tot heden, *Het Land van Nevele*, 1981, jg. XII, afl. 2 & 3, p. 44-142.

²³ BOLLAERT A., LUYSSAERT J., ibidem. Deze percelen stemmen overeen met de percelen gelegen voor de woning Poekestraat 46 (Taveirne Filip-Desmet Annick)

²⁴ BOLLAERT A., Over wassend fruit op de Poeselse boomgaarden en de Poeselse blauwkes, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVIII, 1997, nr. 4, blz. 275.

²⁵ MARTENS A., De heerlijke banmolen van Hansbeke, in dit nummer blz. 20/21.

een voorraad appels vermeld bij een overlijden, namelijk dit van paardenboer Antonius Vanhoucke op de Heirenthoek in Landegem. De staat van goed van paardenboer Livinus Claeys uit Hansbeke uit 1667 vermeldt dat op het perceel grond van zo'n 300 roeden groot waarop zijn woning stond, naast een schuur en een ovenbuur er ook fruit- en andere bomen stonden. Ook wever-keuterboer Karel Van Huffel uit Nevele, overleden in 1673, bezat een *bogaerdeken*. Keuterboer Maurits Van Daele uit Lotenhulle, overleden in februari 1714, bezat *weinige jonge fruytboomkes*, enz.

Het enten van fruitbomen.

Gravure uit J. van der Groen, Den Nederlantschen Hovenier (1672).

De appels werden bewaard in de kelder, in een kamer of soms ook op de zolder. Vanaf de 18de eeuw neemt het aantal vermeldingen van appelvoorraden toe. Van een eventuele voorraad peren vonden we geen enkele vermelding terug. Vanaf 1740 zien we dat in de boedelbeschrijving niet alleen de voorraad appels vermeld wordt maar ook *al tfruyt op den bo-gaert* (paardenboer Joannes Lybaert, juli 1740) de *appels op boomen* (Jacobus Braem, Nevele juni 1787) of *appels op boomgaard* (Anne Van der Straten- Nevele, wijk Oossche, 18 september 1791) enz. Het is ons wel opgevallen dat bij de onderzochte staten van goed er nergens nog appelvoorraden vermeld zijn na de jaarwisseling. Dit zou er kunnen op wijzen dat de bewaarperiode van de toen geteelde soorten toch eerder beperkt was.

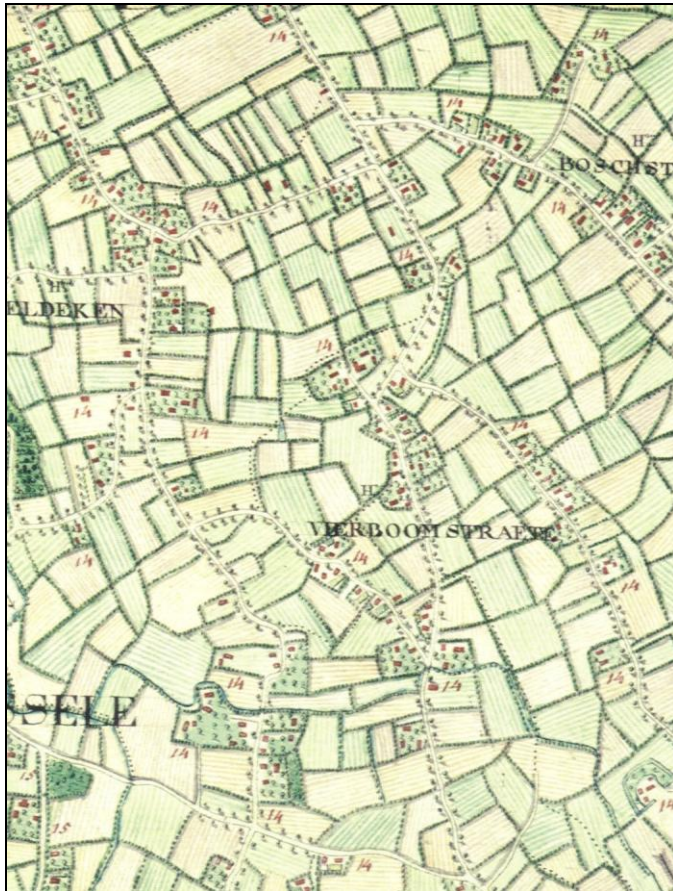
Het vermelden waard is dat bij het overlijden van Pieterenelle Claeyts op 10 september 1725, echtgenote van brandewijnstoker, landbouwer en veekoopman Geeraert Vermeire in Nevele een voorraad *geneverbesien* werd genoteerd in de staat van goed. Vermeire pachtte zijn hofstede, die meer dan 42 bunder groot was, van de abdij van Drongen. De gronden lagen op 3 parochies: Nevele-binnen, Vosselare en St.-Jans-Leerne.²⁶ Eertijds stookte men bij ons jenever uit verscheidene graansoorten en voegde men er kruiden aan toe. Vanaf de 17de eeuw voegt men er ook rode bessen aan toe voor het aroma, vandaar de naam jeneverbes. Of stoker Vermeire de bessen zelf teelde of deze aankocht konden we niet achterhalen.

In het Land van Nevele vonden we slechts één persoon terug die bekend stond als *'fruytverkoopster'* namelijk Janneke Boom. Ze was de weduwe van *cleermaecker* Pieter Succaet (†maart 1681) op de wijk Veldeken in Nevele en ze overleed aldaar op 11 december 1682. Naast handelaar in fruit was ze ook klermaakster. Uit de boedelbeschrijving opgemaakt bij haar overlijden blijkt dat ze 3 bunder en 182 roeden onroerende goederen bezat en een erf bewoonde van 300 roeden groot met daarop een huis, schuur, ovenbuur en fruit- en andere bomen. Ze bezat 2 koeien en enkele hennen en poeljen. Op de zolder van de afgestorvene lagen *'wat herweten, tarwe, wat roomsche boonen en een partij appels'*. Ze bezat ook een *'leere'*. Erg indrukwekkend voor een fruithandelaarster is dit wel niet.²⁷

---

²⁶ Erfgoedcentrum Het Land van Nevele, *Fiches op de staten van goed van de Baronie Nevele* opgemaakt door Carl Schelstraete, Hilde Kintaert en Dorine De Ruyck als voorbereiding op de uitgave van het boek *Het einde van de onveranderlijkheid*, Nevele 1986.

²⁷ Erfgoedcentrum Het Land van Nevele, *Ibidem*.

Fragment uit de grote Atlas van Ferraris (1777), situatie van de boomgaarden rond de hoeven in de Nevelse Vierboomstraat en omgeving.

Op het einde van de 17de eeuw werden op het Poeselse kerkhof fruitboomen aangeplant. Op 27 maart 1680 plantte men er 20 notelaars. De kerkrekening van 1729 maakt ook gewag van de opbrengst van appelaars op het kerkhof. Het kerkhof leek in die tijd meer op een boomgaard dan op een dodenakker. Tussen 1737 en 1740 koopt koster De Schuyter een kerseelaar en een perelaar die op het kerkhof stonden. In 1753 wordt voor het laatst melding gemaakt van de verkoop van fruit afkomstig van het Poeselse kerkhof. In dat jaar werden ook de laatste notelaars omgekap en ver-

kocht.²⁸ Vermoedelijk zijn er in de andere dorpen van het Land van Nevele nog dergelijke verwijzingen terug te vinden. Verder onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

We mogen aannemen dat op het perceel grond waarop de hoevewoning stond een lochting en een boomgaard of de aanplanting van één of meerder fruitbomen aanwezig was. De kaarten van Ferraris (1777) zijn hiervan een duidelijk bewijs. Alhoewel, zoals reeds hiervoor vermeld, de landboeken weinig of geen melding maken van boomgaarden staan ze bijna overal rond de hoeven afgebeeld.

Tijdens de Middeleeuwen was Nevele blijkbaar belangrijker als fruitstreek dan men tot nu toe had gedacht. Dat vier handelaars uit Nevele hun koopwaar in Gent gaan aanbieden op het einde van de 15de eeuw wijst op een bloeiende en winstgevende nevenactiviteit van een deel van de Nevelse bevolking.²⁹ De schaarse bronnen waarmee we ons moeten behelpen wijzen niet op een voortzetting van deze activiteit tijdens de 16de en 17de eeuw. Tijdens de 18de eeuw neemt fruitteelt een enorme uitbreiding die in onze streek zijn hoogtepunt zal bereiken vanaf de tweede helft van de 19de eeuw tot aan het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, maar dat is een ander verhaal.

André Bollaert
Poesele

---

²⁸ BOLLAERT A., Fruitbomen op het kerkhof van Poesele, in *Het Land van Nevele*, 1994, jg. XXV, 1994, nr. 2, blz.142/144.

²⁹ Volgens de stadrekeningen van Tiel was er tussen 1468 en 1490 één fruitverkooper nl. Janne Blondeel. Hij was fruitenier en poorter van Tiel. (Claude Moors, Stadsrekeningen Tiel, deel II, 1452-1500).

HET BELANG VAN BOOMGAARDEN IN 'HET LAND VAN NEVELE' IN HET MIDDEN VAN DE 19DE EEUW

INLEIDING

We raadpleegden voor deze studie de leggers¹ van de Popp-kaarten (omstreeks 1855-1860) van de volgende gemeenten: Bachte-Maria-Lerne, Bellem, Deurle, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Latem, Sint-Martens-Lerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren.

Popp-kaarten zijn kadastrale kaarten waarop de situatie van het grondbezit omstreeks het midden van de 19de eeuw wordt voorgesteld. De kaarten zijn vooral nuttig om een bepaald perceel te kunnen lokaliseren; bij elke Popp-kaart hoort een legger.

Philippe-Christian Popp werd geboren te Utrecht in 1805. In 1818 verhuisde zijn familie naar onze streken die toen nog deel uitmaakten van het Koninkrijk der Nederlanden. In 1830 verkoos hij in België te blijven en in 1831 verwierf hij de grote naturalisatie.

Popp werkte aanvankelijk als bediende bij het kadaster in Mons en daarna als controleur voor dezelfde administratie in Brugge. Al vlug was hij politiek actief in het jonge België; in 1837 stichtte (en drukte) hij het belangrijkste liberale blad van Brugge 'Journal de Bruges'. Toch bleef hij geïnteresseerd in het kadaster en gezien hij over een drukkerij beschikte, had hij de gelegenheid zijn ervaring te commercialiseren.

In 1842 startte hij met zijn 'Atlas cadastral parcellaire de la Belgique' waaraan hij werkte tot aan zijn dood in 1879. Op dat ogenblik waren de kadastrale plannen en leggers verschenen van alle gemeenten van Oost- en West-Vlaanderen, Brabant, Henegouwen, Luik en circa de helft van de provincie Antwerpen (arrondissement Mechelen en een groot deel van het arrondissement Antwerpen). Popp ontving verschillende prijzen voor zijn werk; toch valt het te betwijfelen of de publicatie van zijn kadasterkaarten

---

¹ Raadpleegbaar in 'Erfgoedcentrum Het Land van Nevele', Hansbekedorp 10A te Nevele (Hansbeke).

ook een commercieel succes was. Men kan eerder het tegenovergestelde veronderstellen, onder meer omdat niemand zijn werk voortzette en zijn aangifte van nalatenschap negatief was.

De kaarten

De kaarten zijn opgesteld op schaal 1/5000, met soms uitvergrotingen van agglomeraties op 1/2500 in een hoek van de kaart of op een afzonderlijk kaartblad.

De leggers

De leggers bestaan uit 4 delen:

- 1) Een eerste pagina waarop van elk soort 'ongebouwde' en 'gebouwde' eigendommen de verschillende klassen met de daarmee overeenkomende 'zuivere begroting' of 'zuivere begroting per bunder' staat vermeld. Onderaan deze bladzijde wordt ook telkens de totale oppervlakte van alle percelen vermeld en het totale 'zuiver belastbaar inkomen der eigendommen'².
- 2) Een tweede deel betreft de *“Alphabetische lyst der eigenaeren, vruchtgebruikers, erfpachters, met verwijzing naer het cyfer der artikels waer onder hunne namen, woonst en eigendommen op de legger voorkomen”*.
- 3) In een derde deel wordt een opsomming gegeven van alle percelen, eerst van sectie A, dan van sectie B..., waarbij telkens wordt verwezen naar het artikel van de legger.
- 4) Tenslotte volgt de eigenlijke legger waarin alle eigenaars worden vermeld met hun bezit in de gemeente (telkens sectie en nummer), de aard van hun goed, de oppervlakte, de klasse en het belastbaar inkomen van hun eigendom.³

HET BOOMGAARDENBESTAND IN HET MIDDEN VAN DE 19DE EEUW

In de 18de en 19de eeuw waren boomgaarden een belangrijke deel van onze omgeving en voorzagen zij vooral de eigen familie van fruit. Weliswaar is de totale oppervlakte boomgaarden iets kleiner dan 10% van de totale bebouwde oppervlakte maar toch was dit niet te onderschatten.

---

² Met behulp van deze gegevens kunnen we de Popp-kaarten dateren aan de hand van de mutatiestatuten 223 van het kadaster.

³ Bron: www.vvfdereinze.be

In Landegem bedroeg de totale oppervlakte aan boomgaarden 6 %, wat overeenkomt met 52,24 ha. Tot 70 % van de huizen, lees 'families', in Vosselare bezat een eigen boomgaard waarmee deze gemeente de koploper was. Ettelijke boomgaarden in Nevele en omgeving haalden een oppervlakte groter dan 1 ha, met als topper een boomgaard van 3 ha 15,80 are in eigendom van Ludovicus Meheus, stoker uit Olsene. Hier gaat het niet meer om een familiale boomgaard maar om een economische exploitatie verbonden aan de stokerij van de betrokkene te Olsene.

Boomgaarden zorgden voor een riant landschap omdat ze door natuurlijke omheiningen waren afgesloten tegen loslopende dieren. Deze omheiningen in meidoorn en andere lokale haaggewassen kleurden ons landschap tot het begin van de 20e eeuw. Daarna werden ze stelselmatig vervangen door prikkeldraad en dergelijke.

Merkwaardig is dat er heel wat dreven met fruitbomen waren beplant en als boomgaard werden uitgebaat. Zo bijvoorbeeld bezat Martinus Coppens, landbouwer uit Landegem, naast een belangrijke boomgaard van 77,90 are ook een 'weg als boomgaard'; meteen was er een 'welriekende dreef' in Landegem. Vooral notelaars werden destijds als dreef aangeplant.

Onderzochte gemeenten

Naast Nevele zelf, aangevuld met de gemeenten die deel uitmaken van het werkgebied van het "Land van Nevele" hebben we ook enkele aangrenzende gemeenten in deze studie opgenomen. Het gaat hier over de gemeenten van voor de fusie.

Het aantal boomgaarden

- *Nevele*

In aantal boomgaarden prijkt Merendree vooraan met 296 boomgaarden, gevolgd door Nevele met 293, Hansbeke 286, Landegem 243, Vosselare 108 en tenslotte Poesele met 86 boomgaarden.

- *Werkgebied Het Land van Nevele*

Lotenhulle telt 208 boomgaarden, gevolgd door Vinkt met 169, Meigem 150, Bachte-Maria-Lerne 109, Poeke 84, Zeveren 80 en Sint-Martens-Lerne met 60 boomgaarden.

- **Aangrenzende gemeenten**

Bellem telt 147 boomgaarden, Sint-Martens-Latem 128 en Deurle 108.

Deze relatieve cijfers worden hierna afgewogen tegenover het totaal aantal huizen in de gemeente.

- **Nevele**

In Vosselare hebben 70 % van de woningen een boomgaard, gevolgd door Landegem en Hansbeke met 65 %, Merendree 62 %, Poesele 60 % en tenslotte Nevele met 43%.

- **Werkgebied Het Land van Nevele**

In Zeveren hebben 63,5 % van de woningen een boomgaard, gevolgd door Meigem met 60 %, Sint-Martens-Lerne met 50 %, Bachte-Maria-Lerne 45 %, Vinkt en Lotenhulle 43 % en tenslotte Poeke met 38 %.

- **Aangrenzende gemeenten**

In Sint-Martens-Latem hebben 46 % van de woningen en boomgaard, gevolgd door Bellem en Deurle beide met 35 %.

Wat betekent dit nu ten opzichte van de totale oppervlakte van de gemeente?

- **Nevele**

In Landegem is 6% van de totale oppervlakte bedekt met boomgaarden, voor Nevele en Poesele is dit 5,4 %, Merendree 5 %, Hansbeke 4,5 % en tenslotte Vosselare 4,3 %.

- **Werkgebied het Land van Nevele**

Sint-Martens-Lerne 4,6 %, Meigem 4,4 %, Zeveren 2,7 %, Bachte-Maria-Lerne 2,4 %, Poeke 2,2 %, Vinkt 2,1 % en tenslotte Lotenhulle 1,8 %.

- **Aangrenzende gemeenten**

Bellem 2,9 %, Deurle 2,7 % en Sint-Martens-Latem 1,3 %.

Waardebepaling van de boomgaarden

De waarde van de boomgaarden volgens het 'Tarief der zuivere begrotingen van ieder soort en klasse van vaste eigendommen in de gemeente' mag in die periode als vrij hoog gezien worden. De boomgaarden waren in

3 klassen ingedeeld; de heffingen afhankelijk van de klasse, toonden kleinere verschillen van gemeente tot gemeente. Voor Nevele varieerde de heffing per are voor boomgaarden van 100 frank voor klasse 1 tot 80 frank voor klasse 2 en 65 frank voor klasse 3. Binnen een aantal gemeenten zijn er slechts twee klassen namelijk in Bachte-Maria-Leerne, Landegem, Sint-Martens-Leerne en Vinkt. In Lotenhulle zijn een aantal boomgaarden als klasse 4 aangeduid. De overzichtslijst in de legger gaat echter maar tot klasse 3. Om de vergelijking met de andere gemeenten mogelijk te maken hebben we klasse 4 opgenomen in klasse 3. Vermoedelijk gaat het hier trouwens om een (druk)fout bij het opmaken van de legger.

Vergelijken we deze indeling met die van de landbouwgronden dan zien we dat deze laatste opgedeeld zijn in 5 klassen met heffingen van respectievelijk 80, 65, 46, 30 en 19 frank per are.

Tuinen waren iets hoger ingeschat met 120, 100 en 80 frank per are afhankelijk van hun klasse.

Aantal boomgaarden volgens de klasse-indeling

- *Nevele*

Nevele heeft 35 ha in klasse 1 en 35,8 ha in klasse 2 op een totaal van 75,97 ha.

Landegem met een totaal van 52,24 ha boomgaarden heeft een belangrijk deel ervan in klasse 1 namelijk 26,69 ha en 22,54 ha in klasse 2. Landegem werd toen duidelijk overheerst door de familie Dons-Vermeulen, eigenaar uit Gent, die met 116 ha 67,90 are een grote hap van de Landegemse boomgaarden in haar bezit had. Als je dit cijfer plaatst tegenover de totale oppervlakte van 846 ha 96,90 are dan is dit wel een indrukwekkend deel van de gemeente.

In Hansbeke, met een totaal van 45,41 ha aan boomgaarden, vindt men het belangrijkste deel of 26,9 ha terug in klasse 2.

Merendree heeft met zijn 27,2 ha boomgronden op een totaal van 54,85 ha eveneens zijn belangrijkste deel in klasse 2.

Vosselare heeft op een totaal van 27,32 ha zijn belangrijkste deel ervan in klasse 1, namelijk 15,63 ha.

Poesele bezit 7,77 ha in klasse 2 op een totaal van 13,76 ha.

- *Werkgebied Het Land van Nevele*

Sint-Martens-Leerne, totaal 17,58 ha, 11,56 ha in klasse 1.

Bachte-Maria-Leerne, totaal 21,34 ha waarvan 15,29 ha in klasse 2. In deze gemeente speelden de families Dubois een belangrijke rol. Baron

Ferdinand Dubois uit Edegem, Emile Dubois uit Edegem en baron Ferdinand Philippe Louis Dubois uit Bachte-Maria-Lerne bezaten respectievelijk 163 ha 2,80 are en 135 ha 85,20 are op een totale oppervlakte van 862 ha 68 are.

Poeke, totaal 13,04 ha, 7,25 ha in klasse 2.

Vinkt, totaal 21,10 ha, 16,87 ha in klasse 2.

Lotenhulle, totaal 32,68 ha, 18,58 ha in klasse 2.

Meigem, totaal 32,78 ha, 13,6 ha in klasse 2.

Zeveren, totaal 10,14 ha, 5,38 ha in klasse 1.

- **Aangrenzende gemeenten**

Sint-Martens-Latem, totaal 11,71 ha, 6,49 ha in klasse 2.

Deurle, totaal 14,81 ha, 9,43 ha in klasse 2.

Bellem, totaal 35,86 ha, 16,20 ha in klasse 1.

Grootte van de boomgaarden

- **Nevele**

Hansbeke

Hansbeke telt 286 boomgaarden waarvan het grootste deel, 147 in klasse 2 terug te vinden is. 34 ervan hebben een grootte tussen 5 en 10 are, 32 tussen 15 en 25 are en 10 zijn groter dan 50 are (zie referentietabel 2). In Hansbeke is in die periode Franciscus Willem Borluut, grootgrondbezitter uit Gent de belangrijkste eigenaar met 170 ha op een totaal van 983 ha.

De grootste boomgaard 95,30 are klasse 1 is eigendom van Regina Martens, bijzondere, uit Hansbeke (legger nummer 291, ligging A 895).

De kleinste boomgaard meet slechts 0,20 are van klasse 3 en is eigendom van Joannes Baptist Van Hoecke, landbouwer uit Hansbeke (legger nummer 122, ligging A121b).

Landegem

Landegem heeft 243 boomgaarden, 128 ervan vindt men terug in klasse 1 waarvan 18 groter dan 50 a. Een belangrijk deel, namelijk 28, ligt tussen 25 en 50 are in klasse 1 en 29 tussen 5 en 10 are (zie referentietabel 1).

De grootste boomgaard 95 are klasse 1 is eigendom van weduwe en kinderen Carolus Van Der Vennet, landbouwers uit Landegem (legger nummer 393, ligging C 269).

De kleinste boomgaard meet slechts 1,00 are van klasse 2 en is eigendom van Justinus Aloysius Van Der Vennet, olieslager uit Landegem (legger nummer 21, ligging A331a).

Merendree

Merendree heeft 296 boomgaarden waarvan het grootste deel nl. 169 in klasse 2, 43 tussen 5 en 10 are, 38 tussen 15 en 25 are, 6 zijn groter dan 50 a.

In klasse 1 zijn er 80 terug te vinden waarvan 7 groter dan 50 are (zie referentietabel 3).

De grootste boomgaard 1 ha 0,80 are klasse 1 is eigendom van Edouard Emmanuel Ghislaine Kervyn d'Outmoreghem, eigenaar uit Melle (legger nummer 155, ligging B 1383).

De kleinste boomgaard meet slechts 0,60 are van klasse 3 en is eigendom van Joannes Franciscus Wille, landman uit Merendree (legger nummer 350, ligging B 738).

Nevele

Nevele telt 293 boomgaarden waarvan 139 in klasse 2 en 133 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 42 tussen 25 en 50 are, 30 tussen 15 en 25 are, 16 groter dan 50 are. In klasse 1 zijn er 34 tussen 25 en 50 are en 29 tussen 15 en 25 are, 14 zijn groter dan 50 are (zie referentietabel 6).

De grootste boomgaard 3 ha 15,80 are klasse 1 is eigendom van Ludovicus Meheus, stoker uit Olsene (legger nummer 398, ligging E 846).

De kleinste boomgaard meet 0,80 are van klasse 1 en is eigendom van Franciscus Decoster en vrouw, mulder uit Nevele (legger nummer 174, ligging C 56).

Poesele

Poesele telt 86 boomgaarden waarvan 49 in klasse 2. 18 ervan liggen tussen 15 en 25 are, slechts 1 is groter dan 50 are (zie referentietabel 5).

De grootste boomgaard 72,20 are in klasse 2 is eigendom van Ludovicus Papeians, rentenier uit Gent (legger nummer 59, ligging B 51).

De kleinste boomgaard meet 1,30 are van klasse 2 en is eigendom van weduwe Bernardus Bafort, landbouwster uit Poesele (legger nummer 107, ligging A 490).

Vosselare

Vosselare telt 108 boomgaarden waarvan het grootste gedeelte, 62 zich situeert in klasse 1. 20 zijn tussen 15 en 25 are groot, 19 tussen 25 en 50 are, 6 zijn groter dan 50 are (zie referentietabel 4).

De grootste boomgaard 1 ha 67 are klasse 3 is eigendom van weduwe en kinderen Justinus Livinus Martens, renteniers uit Gent (legger nummer 145, ligging B 393).

De kleinste boomgaard meet 1,20 are van klasse 2 en is eigendom van Sophia Vincent vrouw van Desiderius De Ronne, koopman uit Landegem (legger nummer 251, ligging A 493).

- **Werkgebied Het Land van Nevele**

Bachte-Maria-Leerne

Bachte-Maria-Leerne telt 109 boomgaarden waarvan 69 in klasse 2 en 39 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 18 tussen 10 en 15 are, 16 tussen 15 en 25 are en 15 tussen 25 en 50 are. In klasse 1 zijn er 20 tussen 5 en 10 are, 2 zijn groter dan 50 are. (zie referentietabel 8).

De grootste boomgaard 1 ha 3,30 are klasse 2 is eigendom van Camille Frederic Vanpottelsberghe de la Potterie, eigenares uit Grotenberge (legger nummer 147, ligging A 121).

De kleinste boomgaard meet 3,30 are van klasse 1 en is eigendom van Edouard Antoine Mahieu, kuiper uit Bachte-Maria-Leerne (legger nummer 363, ligging A 46).

Lotenhulle

Lotenhulle telt 208 boomgaarden waarvan 111 terug te vinden zijn in klasse 2 en 71 in klasse 3. In klasse 2 zijn er 26 tussen 15 en 25 are, 22 tussen 5 en 10 are en eveneens 22 tussen 10 en 15 are, 18 tussen 25 en 50 are. In klasse 2 zijn er 4 groter dan 50 are en 3 in klasse 3 (zie referentietabel 11). In Lotenhulle bezit douairière Denayer, grootgrondbezitster uit Gent, 214,5 ha op een totaal van 1766,4 ha.

De grootste boomgaard 70,50 are klasse 2 is eigendom van Joannes Baptist Vandevoorde, eigenaar uit Kanegem (legger nummer 322, ligging C 1112).

De kleinste boomgaard meet 1,40 are van klasse 2 en is eigendom van Josephus Planckaert, landbouwer uit Lotenhulle (legger nummer 196, ligging B 528).

Meigem

Meigem telt 150 boomgaarden waarvan 71 terug te vinden zijn in klasse 2 en 52 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 20 tussen 5 en 10 are groot, 16 tussen 25 en 50 are, 4 zijn groter dan 50 are. In klasse 1 zijn er 4 groter dan 50 are en tenslotte 3 in klasse 3 (zie referentietabel 12).

De grootste boomgaard 1 ha 19,70 are klasse 1 is eigendom van Prosper de Kerchove de Denterghem, eigenaar uit Deurle (legger nummer 248, ligging A 337).

De kleinste boomgaard meet 0,70 are van klasse 1 en is eigendom van Marie Verseele, bijzondere uit Meigem (legger nummer 188, ligging B 393b).

Poeke

Poeke telt 84 boomgaarden waarvan 44 in klasse 2 en 22 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 13 tussen 15 en 25 are. Geen enkel is groter dan 50 are (zie referentietabel 9). In Poeke bezit grootgrondbezitter Prudhomme d'Hailly 114 ha op een totaal van 584 ha.

De grootste boomgaard 45,10 are klasse 2 is eigendom van Prudhomme d'Hailly, eigenaar uit Poeke (legger nummer 151, ligging A 869).

De kleinste boomgaard meet 1,10 are van klasse 2 en is eigendom van Carolus Ludovicus Vanhende, winkelier uit Aarsele (legger nummer 121, ligging A 1180).

Sint-Martens-Leerne

Sint-Martens-Leerne telt 60 boomgaarden waarvan 45 in klasse 1. 18 zijn tussen 25 en 50 are, 4 zijn groter dan 50 are (zie referentietabel 7). In Leerne bezit Napoleon Charles Francois Van Crombrugghe, eigenaar uit Sint-Martens-Leerne 122,75 ha op een totaal van 378,35 ha.

De grootste boomgaard 1 ha 29,70 are klasse 2 is eigendom van Emma Elisabeth Vilain XIII douairière de Kerchove de Denterghem uit Deurle (legger nummer 104, ligging A 81).

De kleinste boomgaard meet 2,20 are van klasse 2 en is eigendom van Napoleon Charles Francois Van Crombrugghe, eigenaar uit Sint-Martens-Leerne (legger nummer 16, ligging A 149a).

Vinkt

Vinkt telt 169 boomgaarden waarvan 116 in klasse 2 en 53 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 25 tussen 5 en 10 are en eveneens 25 tussen 10 en 15 are, 24 tussen 15 en 25 are en 23 kleiner dan 5 are. 3 boomgaarden in klasse 2 zijn groter dan 50 are (zie referentietabel 10).

De grootste boomgaard 59,20 are klasse 2 is eigendom van Polydore Joseph Ghislain Piers de Raveschoot, eigenaar uit Gent (legger nummer 335, ligging A 709).

De kleinste boomgaard meet 1,30 are van klasse 3 en is eigendom van weduwe Bernard Snebbaert en kinderen, timmerlui uit Vinkt (legger nummer 163, ligging B 224).

Zeveren

Zeveren telt 80 boomgaarden waarvan het grootste deel, 48 in klasse 1 terug te vinden is. 16 ervan hebben een grootte tussen 5 en 10 are, 12 tussen 15 en 25 are (zie referentietabel 13).

De grootste boomgaard 70,40 are klasse 2 is eigendom van de familie D'Arconati uit Brussel (legger nummer 1, ligging A 413a).

De kleinste boomgaard meet slechts 1,70 are van klasse 1 is eigendom van Regine en Victoria Wibbo, landbouwsters uit Zeveren (legger nummer 123, ligging A 536).

- *Aangrenzende gemeenten*

Bellem

Bellem telt 147 boomgaarden waarvan 64 in klasse 2 en 55 in klasse 1 terug te vinden zijn. In klasse 2 zijn er 16 tussen 5 en 10 are, 14 tussen 15 en 25 are en 11 tussen 25 en 50 are. In klasse 2 zijn er 7 groter dan 50 a, 14 in klasse 1 en 1 in klasse 3 (zie referentietabel 14). In Bellem dat in die periode voornamelijk beheerst werd door douairière Eugene Joseph Denaeyer, eigenares uit Gent, had deze familie niet minder dan 465 ha in haar bezit op een totale oppervlakte van 1208-03-85 ha.

De grootste boomgaard 1 ha 48,00 are klasse 1 is eigendom van Philppus Judocus Carolus Cardon, eigenaar uit Gent (legger nummer 230, ligging D 79).

De kleinste boomgaard meet 0,50 are van klasse 2 en is eigendom van Hyacinthus Alphonse Marquet de Vosselot, eigenaar uit Parijs (legger nummer 248, ligging E 256p).

Deurle

Deurle telt 108 boomgaarden, 77 in klasse 2 en 16 in klasse 1. In klasse 2 zijn er 23 tussen 10 en 15 are, 22 tussen 5 en 10 are en 14 tussen 15 en 25 are. In klasse 2 is er geen enkele groter dan 50 are, in klasse 1 zijn er 2 (zie referentietabel 15). In Deurle bezat Prosper Josephus de Kerchove de Denterghem, rentenier uit Deurle 150 ha in eigendom op een totaal van 541 ha.

De grootste boomgaard 64,30 are klasse 1 is eigendom van Gustave Johannes Baptist Dellafaille, eigenaar uit Huise (legger nummer 214, ligging A 230).

De kleinste boomgaard meet 1,20 are van klasse 3 en is eigendom van Josephus Capelle, herbergier uit Deurle (legger nummer 186, ligging A 219).

Sint-Martens-Latem

Sint Martens Latem telt 128 boomgaarden, waarvan 75 in klasse 2 en 33 in klasse 1. In klasse 2 zijn 35 ervan tussen 5 en 10 are groot, 19 zijn kleiner dan 5 are. Geen enkele in klasse 1 en 2 is groter dan 50 a, in klasse 3 is er 1 (zie referentietabel 16).

De grootste boomgaard 66,70 are klasse 3 is eigendom van Petrus Joannes d'Haese, metser uit Gent (legger nummer 289, ligging B 981).

De kleinste boomgaard meet 2,10 are van klasse 3 en is eigendom van Joannes Baptist Dewulf, landbouwer uit Sint-Martens-Latem (legger nummer 224, ligging A 307).

Belangrijkste eigenaars volgens het aantal boomgaarden in hun bezit

LN: Artikel in de alfabetische lijst of legger.

X: Aantal boomgaarden

Nevele

Hansbeke

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Borluut	Franciscus Willem	eigenaar	Gent	469	33
Martens	Petrus Franciscus	eigenaar	Merendree	149	9
Vanderginst	Joannes Baptist	bakker	Hansbeke	377	8
Deseille	Carolus Josephus Franciscus	eigenaar	Aalter	50	7
Vanvynckt	Carolus Ludovicus en consoorten	landbouwer	Hansbeke	283	6
Deschuyter	Petrus Josephus	landbouwer	Hansbeke	432	5
Vanhove	Anna Catharia	landbouwster	Hansbeke	444	5
Vandewalle	Franciscus Augustin, Catharina Francisca en Monica	landbouwer	Hansbeke	481	5
Dujardin	Maria Jannette weduwe Deseille Carolus Josephus Franciscus	eigenares	Hansbeke	490	5

Landegem

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Dons Vermeulen	Melanie Agatha vrouw Vermeulen Joannes Baptist	eigenaar	Gent	409	16
Vanhoobrouck	Franciscus	bijzondere	Gent	84	7
Welvaert	Weduwe Petrus Franciscus	landbouwer	Landegem	433	7
Herteleer	Joannes Franciscus	landbouwer	Landegem	80	6
Demeyer	Kinderen Jacobus	landbouwer	Landegem	137	5

Merendree

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Wille	Joannes Franciscus	landman	Merendree	350	10
Coolman	Theophile	eigenaar	Merendree	549	8
D' Huyvetter	Norbert	eigenaar	Gent	544	6
Kervyn	Henri	inspecteur provincial	Gent	633	6
Cardon	erven Benedictus Emmanuel	grondeigenaar	Gent	33	4
Cathoir	Jan Baptist en consoorten		Merendree	386	4
Delehay	Judocus Josephus	advokaat	Gent	64	4
Van Thuynen	Frederik	landbouwer	Orroir	437	4

Poesele

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Bafort	Weduwe Bernardus	landbouwster	Poesele	107	6
Cardon	Erfgenamen Benedictus	rentenier	Gent	13	3
Delooze	Carolus	koopman	Gent	44	3
Mortier	Emmanuel	landbouwer	Poesele	51	3
Peirens	Emmanuel	landbouwer	Vosselare	61	3
Verhaegen	Francois	eigenaar	Vichte	103	3
Demulder	Kinderen Petrus	landbouwers	Poesele	143	3

Nevele

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Loontjens	Kinderen Petrus	landbouwer	Nevele	176	15
Mulle	Petrus	eigenaar	Sint-Joosten-Node	371	7
Hanssens	Kinderen Gerardus	landbouwer	Nevele	128	5
Minnens	Petrus	molenaar	Nevele	219	5
Vandenbogaerde	Charles André	eigenaar	Gent	382	5

Maere	Leonardus	koopman	Nevele	493	5
Beyaert	Leo	advokaat	Gent	519	5
Coryn	Carolus Franciscus	winkelier	Nevele	73	5
D'hane de Steenhuyze	Edmondus Josephus Marie Ghislenus	eigenaar	Gent	89	5

Vosselare

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Dubois	Clementina Maria Isabella	eigenaarster	Gent	201	5
Peirens	Leonardus	landbouwer	Vosselare	146	4
Loveling	Weduwe en Bernardus Antonius	eigenares	Gent	225	4
Mestdagh	Ludovicus	directeur der belasting	Gent	76	3
Schollier	Carolus	landbouwer	Vosselare	102	3
Verleye	Kinderen Joannes Franciscus		Vosselare	117bis	3
Willhaerd	Maria Josephina Emilia	rentenierster	Sint-Joosten-Node	202	3
Voet	Seraphinus	landbouwer	Vosselare	222	3
Colson	Henricus Joannes	ingenieur	Gent	231	3
Dekerkhove	Gustave	eigenaar	Vosselare	239	3
Dons de Marnix	Eduardus Carolus	eigenaar	Gent	242	3

Werkgebied Het Land Van Nevele

Bachte-Maria-Leerne

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Dubois	Emile en consoorten	eigenaar	Edegem	357	16
Dubois	baron Ferdinand Philippe Louis	eigenaar	Bachte-Maria-Leerne		
Vancrombruggen	Napoleon Charles Francois Prosper	burgemeester	Sint-Martens-Leerne	316	10
Dubois	baron Ferdinand	eigenaar	Edegem	193	6
Vanpottelsberghe de la Potterie	Camille Frederic	eigenares	Grotenberge	147	5
Dekerkhove d'Ousselghem	Gustave	eigenaar	Gent	245	4

Lotenhulle

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Denayer	douairière		Gent	39	15
Blomme	weduwe en kinder Carolus	bijzondere	Lotenhulle	484	12
Schacht	Eugenia	rentenierster	Lotenhulle	217	9
Dobbelaere	Carolus Bernardus	grondeigenaar	Gent	378	8
Camberlyn	Joseph Joannes guillelmus	eigenaar	Brussel	417	7
Hulin	Eugenius Josephus	dokter	Gent	124	4
Vandervennet	Florentius	stamper	Lotenhulle	245	4
Blomme	weduwe Carolus	bijzondere	Lotenhulle	483	4
Huybrecht	Augustinus	eigenaar	Lotenhulle	519	4
Blomme	Maria Joanna Petronella, weduwe Hulin Eugenius Josephus	eigenares	Gent	531	4
Declercque-Wissocq	vrouw Vanpottelsberghe de la Potterie Amedée	eigenares	Wetteren	578	4

Meigem

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Lemarois		luitenant generaal	Parijs	78	7
D'Oultremont de Duras	Carolus Ludovicus Guillelmus	eigenaar	Brussel	46	4
Van Nevel	Joannes Baptist	landbouwer	Meigem	92	4
Van Nevel	Martin	landbouwer	Meigem	196	4
De Kerchove de Denterghem	Prosper	eigenaar	Deurle	248	4
Beaufort	weduwe Augustinus en Melanie	lanbouwsters	Meigem	16	3
De Bruycker	Constantinus	landbouwer	Meigem	17	3
Tytgat	Frans	landbouwer	Meigem	126	3
Verleye	August en kinderen	landbouwer	Meigem	134	3
De Backer	Emile Eugeen	eigenaar	Deinze	160	3
De Jonghe De Jonghe	Jules Alfred Guislain Camille, baron de Tornaco	eigenaar eigenaar	Vervoz Vervoz	203	3
Staelens	Hypolite Constant Karel	egenaar	Gent	243	3

Poeke

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Prudhomme d'Hailly		eigenaar	Poeke	151	16
Lambrecht	Augustus	landbouwer	Poeke	54	8
Vandoorne	Jean Antoine Guillaume	notaris	Poeke	123	5
Goethals	Augustin Louis Marie		Gent	120	4
Vanhecke	Joannes Baptist	landbouwer	Wontergem	43	3
Dons	baron Eugenius	eigenaar	Gent	192	3

Sint-Martens-Leerne

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Van Crobrugghe	Napoleon Charles Francois.	eigenaar	Sint-Martens-Leerne	16	21
Dekerchove de Dentergem	Prosper	eigenaar	Deurle	120	3
Colle	Leo	landbouwer	Sint-Martens-Leerne	123	2
Colle	Gerome	brouwer	Sint-Martens-Leerne	12	2
Dethiennes	Gravin Asterie Colette, vrouw Graaf de Calonne, markies de Courtebourne	eigenares	Oostakker	72	2
Surmont Borluut	Henri Franciscus Alfons Joannes Baptiste	eigenaar	Gent	69	2

Vinkt

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
D'Oultremont de Duras	graaf Charles Louis Ghislain	eigenaar	Brussel	52	5
Vandenhecke	Edmond Bruno Ghislain	vicaris gene-raal	Gent	71	4
Pypaert	Hypolite	eigenaar	Vinkt	285	4
Surmont	Marie Colette Ghislaine	particuliere	Gent	306	4
Kervyn d'Oudmooreghem	Edmond Emmanuel Ghislainbg	eigenaar	Melle	67	3
Vanhonder	weduwe en kinderen Joannes Baptist	landbouwers	Vinkt	77	3
Pypaert	Carolus	burgemeester	Vinkt	147	3

Wonterghem	Franciscus	landbouwer	Ruislede	205	3
Vangoethem	weduwe Leopold	rentenierster	Sint-Niklaas	213	3
Standaert	Augustinus	dokter	Vinkt	273	3
Vandevoorde	Joannes Baptist	landbouwer	Kanegem	321	3
Van Alstein	Coralie, vrouw Van Crombrughe Carolus	eigenares	Sint-Martens-Leerne	325	3
Piers de Raveschoot	Polydore Joseph Ghislain	eigenaar	Gent	335	3

Zeveren

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Vanoost	Carolus Ludovicus	handelaar	Kortrijk	148	7
Devreeze	Carolus Ludovicus , broers en zusters	landbouwers	Vinkt	85	4
Wibo	Regine en Victoria	landbouwsters	Zeveren	123	4
Bultinck	Petrus Joannes	landbouwer	Nevele	13	3
Lambert	Antoine en zoon	Landbouwers	Zeveren	48	3

Aangrenzende gemeenten

Bellem

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Denaeyer	douairière Eugene Joseph	eigenares	Gent	37	46
Cardon	Hyacinthe	eigenaar	Gent	195	8
Cardon	Philippus Judocus Carolus	eigenaar	Gent	230	7
Lesergeant D'hendecourt	Benedictus	eigenaar	Bellem	267	7
Delanghe	Dominicus	secretaris	Bellem	89	5
Van Madeghem	Regina Paulina	eigenares	Brugge	232	3
Devlieger	Joannes Baptist	landbouwer	Bellem	296	3
Desmet	Petrus	landbouwer	Bellem	311	3

Deurle

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Gheldolf	Albertus Eugenius Maria	eigenaar	Gent	226	5
Audenaert	Julianus Joannes	advokaat	Gent	1	3
Martens	Augustus	rentenier	Gent	61b	3
Van Bosterhout	Edouardus Augustus	eigenaar	Gent	135	3
Feyerick	weduwe Joannes Jacobus	eigenares	Gent	143	3
Vanhuffel	Maria Theresia	landbouwster	Deurle	162	3
Dellafaille	Gustave Joannes Baptist	eigenaar	Huise	214	3

Sint-Martens-Latem

naam	voornaam	beroep	woonst	LN	X
Vanderstraeten	Jacobus	eigenaar	Gent	180	6
Dekerchove de Denterghem	Prosper Josephus	rentenier	Deurle	109	5
Bruggeman	Leonardus Carolus	notaris	Sint-Martens- Latem	39	4
Van Lokeren	Augustus en con- soorten	advokaat	Gent	298	4
Deschuyter	Augustinus	landbouwer	Sint-Martens- Latem	169	3
Martens- Meersman	weduwe Justinus	bijzondere	Gent	131	3
Vandekerck- hove	Jan Baptiste	landbouwer	Sint-Martens- Latem	252	3

Bronnen en referentietabellen

Referentietabel 1

Landegem	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
848-96-90 ha	29-69-80	22-54-60	0	52-24-40
<5a	23	19	0	42
5<10a	23	29	0	52
10<15a	18	12	0	30
15<25a	18	24	0	42
25<50a	28	24	0	52
>50a	18	7	0	25
Totalen	128	115	0	243
Huizen				370
Eigenaars				282

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 2

Hansbeke	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
983-30-01 ha	7-40-00	26-90-70	11-10-40	45-41-10
<5a	14	26	33	73
5<10a	8	34	23	65
10<15a	3	21	11	35
15<25a	9	32	19	60
25<50a	6	24	10	40
>50a	3	10	0	13
Totalen	43	147	96	286
Huizen				438

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 3

Merendree	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
1094-43-90 ha	22-88-00	27-21-90	4-75-80	54-85-70
<5a	5	28	15	48
5<10a	23	43	13	79
10<15a	9	28	8	45
15<25a	13	38	8	59
25<50a	23	26	3	52
>50a	7	6	0	13
Totalen	80	169	47	296
Huizen				471

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 4

Vosselare	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
625-92-99 ha	15-63-00	8-60-20	3-08-80	27-32-00
<5a	11	6	3	20
5<10a	1	6	0	7
10<15a	5	8	0	13
15<25a	20	12	0	32
25<50a	19	8	0	27
>50a	6	3	0	9
Totalen	62	43	3	108
Huizen				155

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 5

Poesele	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
252-13-87 ha	3-59-50	7-77-00	2-39-60	13-76-10
<5a	4	8	1	13
5<10a	10	7	2	19
10<15a	5	9	0	14
15<25a	4	18	2	24
25<50a	3	6	4	13
>50a	1	1	1	3
Totalen	27	49	10	86
Huizen				142

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 6

Nevele	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
1385-33-50 ha	35-08-30	35-56-90	5-32-50	75-97-70
<5a	18	12	3	33
5<10a	27	22	2	51
10<15a	11	17	4	32
15<25a	29	30	4	63
25<50a	34	42	5	81
>50a	14	16	3	33
Totalen	133	139	21	293
Huizen				676

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 7

Sint-Martens-Leerne	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
378-35-80 ha	11-56-70	6-01-70	0	17-58-40
<5a	2	2	0	4
5<10a	7	2	0	9
10<15a	8	1	0	9
15<25a	6	1	0	7
25<50a	18	4	0	22
>50a	4	5	0	9
Totalen	45	15	0	60
Huizen				120

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 8

Bachte-Maria-Leerne	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
862-68-00 ha	5-50-70	15-29-50	00-54-50	21-34-70
<5a	3	3	0	6
<5<10a	20	12	0	32
10<15a	7	18	0	25
15<25a	6	16	0	22
25<50a	1	15	0	16
>50a	2	5	1	8
Totalen	39	69	1	109
Huizen				241

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 9

Poeke	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
584-05-80 ha	2-76-20	7-25-70	3-02-20	13-04-10
<5a	7	8	1	16
<5<10a	6	6	6	18
10<15a	3	8	2	13
15<25a	2	13	4	19
25<50a	4	9	5	18
>50a	0	0	0	0
Totalen	22	44	18	84
Huizen				218

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 10

Vinkt	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
996-17-40 ha	4-22-70	16-87-90	0	21-10-60
<5a	26	23	0	49
<5<10a	13	25	0	38
10<15a	7	25	0	32
15<25a	5	24	0	29
25<50a	2	16	0	18
>50a	0	3	0	3
Totalen	53	116	0	169
Huizen				390

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 11

Lotenhulle	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
1766-43-80 ha	3-45-50	18-58-60	10-64-30	32-68-40
<5a	8	19	13	40
<5<10a	3	22	18	43
10<15a	8	22	16	46
15<25a	2	26	13	41
25<50a	5	18	8	31
>50a	0	4	3	7
Totalen	26	111	71	208
Huizen				481

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 12

Meigem	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
734-91-97 ha	12-12-80	13-60-10	7-05-60	32-78-50
<5a	9	7	3	19
<5<10a	6	20	2	28
10<15a	6	10	3	19
15<25a	15	14	7	36
25<50a	12	16	9	37
>50a	4	4	3	11
Totalen	52	71	27	150
Huizen				248

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 13

Zeveren	1^e cat.	2de cat.	3de Cat.	Totaal
375-90-68 ha	5-38-90	4-75-60	0	10-14-50
<5a	9	6	0	15
<5<10a	16	14	0	30
10<15a	9	1	0	10
15<25a	12	6	0	18
25<50a	2	3	0	5
>50a	0	2	0	2
Totalen	48	32	0	80
huizen				126
eigenaars				104

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 14

Bellem	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
1208-03-85 ha	16-20-60	14-09-00	5-56-40	35-86-00
<5a	6	8	1	15
<5<10a	11	16	7	34
10<15a	6	8	7	21
15<25a	13	14	5	32
25<50a	5	11	7	23
>50a	14	7	1	22
Totalen	55	64	28	147
Huizen				221

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 15

Deurle	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
541-29-61 ha	3-61-90	9-43-40	1-76-00	14-81-30
<5a	1	11	4	16
<5<10a	3	22	5	30
10<15a	2	23	1	26
15<25a	6	14	3	23
25<50a	2	7	2	11
>50a	2	0	0	2
Totalen	16	77	15	108
Huizen				307

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Referentietabel 16

Sint-Martens-Latem	1^e cat.	2de cat.	3de cat.	Totaal
890-80-65 ha	2-87-90	6-49-80	2-33-80	11-71-50
<5a	9	19	11	39
<5<10a	15	35	3	53
10<15a	6	15	1	22
15<25a	1	3	3	7
25<50a	2	3	1	6
>50a	0	0	1	1
Totalen	33	75	20	128
Huizen				276

Huizen: gebouwen, bedrijfsgebouwen niet inbegrepen.

Op de website van 'Het Land Van Nevele' kunt u onder de rubriek 'Artikelen' de volledige lijst van de eigenaars van boomgaarden per besproken gemeente terugvinden. De titel van het artikel luidt eveneens 'Het belang van boomgaarden in 'Het Land van Nevele' in het midden van de 19de eeuw'.

André Stevens
Landegem

ADOLF VAN BRAECKEL, OUD-STRIJDER VAN TWEE OORLOGEN

Zijn jeugd tijdens de Tweede Wereldoorlog

Adolf Van Braeckel werd geboren te Nevele op 28 oktober 1922. Hij bracht zijn jeugd door op een kleine boerderij met een vijftal koeien (nu Meigemstraat 56). Zijn vader August was een oud-strijder van de Grote Oorlog. Zijn moeder Mathilde Van De Velde was afkomstig van het Veldeken. Aan haar kinderen vertelde ze dat ze tijdens de Eerste Wereldoorlog samen met een vriendin, brieven in haar kousen smokkelde tot aan de omgeving van Overmere. Dat was twee voetmarsen van hier van telkens negen uur met een overnachting bij contactpersonen die dan zorgden voor de verdere versturing via Nederland.

Op 10 mei 1940 was Adolf getuige geweest van een luchtgevecht boven Meigem. Hij was arbeider bij aannemer Jules Heyerick uit de Zeistraat en werkte zo onder andere een tijdje als pannestrijker in het rusthuis Louise-Marie. Hij kreeg, samen met zijn broer, een oproepingsbevel om te gaan werken in Duitsland. Door de bemiddeling van dokter en burgemeester Jan Wannyn werd zijn broer vrijgesteld van arbeid in Duitsland, Adolf kreeg slechts een tijdelijke vrijstelling. Toen hij naar een wielervedstrijd ging kijken in de velodroom van Gent gaf een Duitser hem het bevel zijn handen uit zijn zakken te doen. Adolf kreeg er een stamp bovenop maar hij durfde zich niet teweer te stellen.

Hij dook onder en werkte op de grote pachthoeve het Zevenbunder te Vosselare bij André Blomme. Het was een hengstenkwekerij. Op een voormiddag zag hij vier mannen in uniform op de nabije hoeve Vincent, nauwelijks enkele meter van hem. Ze waren vergezeld door de Nevelse veldwachter Octaaf De Veirman. Adolf wist door een tip van de veldwachter van de nakende komst van de Duitsers, maar had die in de wind geslagen. Hij zag het gezelschap aankomen door een gat in de betonplaten. De veldwachter liep eerst de hoeve voorbij en dank zij dit vertragingsovervle kon Adolf zich snel in het stro verbergen.

In 1942 of 1943 was hij te Nevele getuige van een bombardement op een 'nafteschip'. Dokter Steyaert werd er bijgeroepen, maar de schipper bezweek aan zijn verwondingen.

Toen hij aan het ploegen was nabij het Zevenbunder zag hij een colonne Duitsers voorbijtrekken met Russische paardjes in de richting van Vosselare. Ze werden plots onder vuur genomen door een geallieerde vliegtuig. Allen vluchtten de gracht in. Ondertussen had zijn hengst een merrie besprongen tot groot jolijt van de Duisters die Adolf uitlachten.

Tijdens de zomer van 1944 zag hij meerdere keren een laagvliegend vliegtuig bommen gooien op de autostrade. De geallieerden poogden een Duitse uitzendpost daar vlakbij uit te schakelen. Een enkele keer probeerde Adolf door het zwaaien met een zakdoek het schieten in zijn richting te voorkomen, maar wierp zich daarna veiligheidshalve toch wel op de grond.

Bij Adolf thuis waren er op een zeker moment vier Duitse soldaten ingekwartierd. Eén onder hen, een zekere Mark Dauster, vervoerde regelmatig officieren naar Parijs. Hij had een hondje, Fifi, en was atleet. Hij was een overtuigd tegenstander van Adolf Hitler en luisterde mee naar de Engelse radio. Hij waarschuwde de familie voor zijn collega's. Deze spoorden Adolf aan te gaan vechten aan het Oostfront en een Duits officier die verantwoordelijke was voor de paardenmonstering, spoorde hem aan te gaan werken op het koolzaadbedrijf van zijn ouders. Het was daar volgens hem volkomen veilig.

Adolf trok niet naar Duitsland maar sloot zich in 1944 aan bij het verzet in zijn gemeente. Zijn contactpersonen waren Jos Dierickx en Jules De Smedt. Ze verzamelden in een leegstaand huis in de Langemunt. De verzetslui arresteerden enkele Duitsers die zwemmend over het Schipdonkkanaal probeerden te ontsnappen. Ze arresteerden ook enkelen verdacht van sympathie voor de nieuwe orde.

Oorlogsvrijwilliger in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog

In oktober 1944 meldde Adolf zich als vrijwilliger bij het Belgische leger. Hij kreeg een opleiding te Gent aan het instituut De Hand en werd ingedeeld bij het zevende bataljon der fusiliers. Een zekere Paul Smijts was er zijn commandant. Hij moest er, na een korte opleiding, samen met dertig anderen een kleine elektrische centrale bewaken en die verdedigen tegen een mogelijke aanval van parachutisten. Tijdens het Ardennenoffensief

was zijn bataljon op het vliegveld van Moerbeke-Waas gelegen. Zij waren er verantwoordelijk voor de wacht en moesten de nummerplaten van de voorbijrijdende auto's noteren.

Begin 1945 verbleef zijn eenheid een veertiental dagen in Oostakker. Duitse krijgsgevangenen, gekwetst te Kleef en te Emmerich, werden naar de school van de Broeders van Oostakker gevoerd. Adolf deed hier zijn deel van de wacht en hielp mee bij het vervoer van de gewonden, zijn geweer steeds bij de hand. Deze werden achter een parasol door geallieerde dokters verzorgd. Velen waren er erg aan toe en overleefden hun verwondingen niet. Daarna verbleven Adolf en zijn medesoldaten enkele dagen in een zustersklooster te Eine. In het voorjaar van 1945 werden ze ingezet bij gevechten in Nederland. Ze namen meerdere Duitse soldaten krijgsgevangenen. Deze hadden nog het lef om de jonge schachten uit België uit te lachen.

Samen met de Canadese troepen trok hij vanuit Nederland Duitsland binnen. Ze ontmoetten maar weinig weerstand. De Duitsers gaven zich massaal over. Daarna trokken ze verder naar Osnabrück en Emden. Tijdens enkele razzia's werden meerdere naar daar gevluchte Duitsgezinde Vlamingen gevangen. Hij werd een tijdje ingezet als gewapende gevangenisbewaker en was toen steeds vergezeld van een ongewapende Duitser. Maurice Van Landegem (oud-schepen van Merendree en Nevele) was toen sergeant aldaar. Het was de Belgische militairen verboden contacten met burgers te onderhouden maar het gebeurde toch.

Eind 1945 keerde Adolf terug naar Leopoldsbuurg. Hij dacht te worden gemobiliseerd, maar men stuurde hem naar Overijssel. Duizenden Duitsers maakten daar het harde kampeven mee in een Engels gevangenenkamp. Velen onder hen werden ingezet bij openbare werken of in de mijnbouw. Onder hen waren er vele achttienjarigen van de Volkstürme.¹ Adolf was er verantwoordelijk voor een dertigtal gevangenen. Kort voor zijn demobilisatie, in mei 1946, vervoerde hij nog Duitse krijgsgevangenen naar Hannover.

Eenmaal terug thuis hervatte hij zijn werkzaamheden thuis op de boerderij en was hij actief als scheepslosser bij het bouwstoffenbedrijf Van Maldeghem en bij Emiel Van Nevel.

---

¹ Op 18 oktober 1944 opgericht op bevel van Adolf Hitler. Het waren jongeren, ouderen en voorheen niet-opgeroepen

Naar Korea

Na talrijke incidenten overschreden op 25 juni 1950 de Noord-Koreaanse troepen de achtendertigste breedtegraad. Ze veroverden op 28 juni Seoel en nadien grote stukken van het zuiden. De veiligheidsraad van de Verenigde Naties veroordeelde het optreden van Noord-Korea en vroeg om militaire en materiële hulp. De toegesnelde, meestal Amerikaanse, troepen dreven de noorderlingen uit de hoofdstad en rukten verder op tot aan de Chinese grens. Vanaf midden oktober streken ongeveer driehonderd-duizend 'vrijwilligers' uit China aan de zijde van de Noord-Koreaanse troepen. Opnieuw verschoof de frontlinie zuidwaarts.

In België ontstond een oorlogspsychose en producten als rijst en koffie werden zwaar gehamsterd. Vrijwilligers uit 15 niet-communistische landen poogden de oprukkende troepen tot staan te brengen. Ook in België werd een vrijwilligerskorps voor Korea gevormd. Als enige uit Groot Nevele

Even verpozen. Midden achteraan zit Adolf Van Braeckel, vooraan zijn vriend korporaal Alfons Van Woensel die op 25 juli 1952 de dood vond.

beantwoordde Adolf de oproep van de Verenigde Naties². Zijn ouders had hij wijs gemaakt dat hij zijn kamp moest gaan doen. Adolf was het troosteloze leventje op de boerderij beu en wou wat meer verdienen.

Op 2 oktober 1950 begon voor hem een harde opleiding als commando in blok II van het Kamp van

---

² Ook Joseph Vos (†) was een Koreavrijwilliger. Hij vestigde zich na de Korea-oorlog in Nevele en was een tijdlang secretaris van de Nationale Strijdersbond afdeling Nevele- Vosselare-Poesele. Hij scheepte op 8 november 1951 in te Rotterdam en kwam op 12 december van dat jaar aan in Korea en maakte een verslag van zijn bootreis.

Beverlo te Leopoldsburg. Iedere morgen was er een cross van acht kilometer. Er werd verzameld in loopas met een volledige uitrusting en zo gingen men eten. Om negen uur was er de vlaggenroet. Daarna volgde meestal een speedmars van tien kilometer gevolgd door een reeks turnoefeningen. Vaak werd er met scherp geschoten. Ze leerden tenten opzetten en schuttersputten graven. Na een vermoeiende dag werden ze regelmatig 's nachts uit hun bed gehaald. Tijdens hun opleiding kregen ze meerdere inspuitingen.

Op elf november 1950 defileerde het bataljon te Brussel. De soldaten werden door de menigte geestdriftig toegejuicht. Daarna trokken ze een week op bivak naar Elsenborn, daar leerde men schieten met zware wapens. Tijdens een 'battle inoculation' werd opnieuw met scherp geschoten over de kruipende manschappen. Het was een opleiding zoals bij de paracommando's, enkel waren ze vrijgesteld van het springen uit een vliegtuig. Daarna volgden nog een reeks harde oefeningen in Brasschaat en op 12 december 1950 was de opleiding ten einde. De vrijwilligers ontvingen de speciaal voor het bataljon gecreëerde bruine muts met eigen schild. Toen werden ze op de hoogte gebracht van de herovering van Seoel door de Chinezen

Op 18 december 1950 om vijf uur in de morgen vertrokken de vrijwilligers vanuit de kazerne naar de haven van Antwerpen en scheepten in op de 'Kamina'. Dit was een in 1939 op de Cockerill-werf van Hoboken gebouwd schip bestemd voor het vervoer van fruit. Het werd in iets meer dan een maand omgebouwd voor het transport van de 629 Belgische en 43 Luxemburgse vrijwilligers. Het schip was 114 meter lang en 15 m breed en had een tonnenmaat van 4500 ton. Een zee van volk was aanwezig bij de afvaart. Premier Joseph Pholien en de eerste minister van Luxemburg spraken de manschappen toe. Kort voor de middag verliet het schip de kade en vaarde via Vlissingen, Zeebrugge en Oostende naar het Verre Oosten. Op 22 december passeerden ze Gibraltar en op 29 december Port-Said. Ze vaarden door het Suezkanaal en zo verder langs Colombo, Singapore en Manilla.

De soldaten sliepen met twee of drie boven elkaar in een beperkte ruimte. Gelukkig bleef de temperatuur in deze winterperiode draaglijk. Er waren 'statische' turnlessen (ter plaatse). Soms werden er schietoefeningen gehouden. Men schoot naar ballonnen die achter het schip dreven. Verder verdreef men vooral de tijd met kaarten. Op 31 januari meerde de Kamina aan te Pusan in het door oorlog verscheurde Korea.

Het korps werd verwelkomd door een Amerikaanse militaire muziekkapel. Voorlopig werden ze ondergebracht in Tong-Nae-Dong, een vijftiental kilometer verder waar ze konden beschikken over zestig tenten met veldbedden. Ze kwamen er onder de indruk van de daar heersende armoede. In afwachting van de aankomst van het nodige materieel werden ze getraind door Amerikaanse officieren. Hun instructies werden door Belgische officieren vertaald in het Frans en in een niet altijd correct Nederlands. Het eten was er beter dan tijdens de overtocht. Op 1 februari 1951 deden ze mee aan een cross. De volgende dag kregen ze een initiatie bergbeklimmen en een nachtoefening. Het werd steeds zwaarder. Enkele dagen later liepen tijdens een nachtwandeling de meesten verloren en ze vonden pas de weg terug na het ochtendgloren. Op 12 februari werden een paar manschappen voor het eerst beschoten, maar niemand werd geraakt. Met ontzetting hoorden Adolf en zijn metgezellen op 14 februari het afslachten van een aantal Nederlanders, waaronder luitenant-kolonel Den Ouden. De vijand, in Zuid-Koreaanse uniformen, waren tot in hun hoofdkwartier doorgedrongen. Uiteraard werden de eigen wachtposten versterkt. Het werd steeds ernstiger. Vanaf 13 februari waren er de radioberichten naar de familie. Op een Amerikaanse radiozender zei Adolf: "Alice zorg goed voor mijn duiven"³. Er was ook de propagandaoorlog. Ze figureerden dan in schijngevechten in een propagandafilm van het Amerikaanse leger.

In Korea wordt het ernstig

Op 6 maart 1951 vertrok het Belgische bataljon uit Waegwan naar Gonchon-Dong nabij Saewon. Het was een reis per trein richting het front. Na 24 uur in weinig comfortabele omstandigheden kwamen ze aan ten zuiden van de Han-rivier. Adolf was vooral bevreesd voor de mijnen. Meermaals werd zijn compagnie ingezet met tanks voor verkenningstochten in het niemandsland tussen de beide legers. De burgerbevolking was gevlucht. Toen hij eens een machinegeweer buit maakte zag hij tot zijn verwondering op het wapen 'made in England' staan. Van zijn bevelhebber Pierre Beauprez kreeg hij de toelating het wapen als reserve te behouden. Passende kogels vond hij nadien wel op de lijken van zijn tegenstanders.

Op 18 maart 1951 was Oostendenaar luitenant Beauprez, commandant van de C-compagnie, de eerste gesneuvelde van het Belgische bataljon.

---

³ Alice was de zuster van Adolf.

Ook een Amerikaans officier kwam om. Padre Vander Goten, oud-aalmoezenier van de para's en nu aalmoezenier van het bataljon, leidde de begrafenis in aanwezigheid van zijn makkers. De priester was een ervaren springer en stond meerdere malen gewonden bij in de eerste linies. De Belgen sloten zich aan bij de 29^e Britse Brigade.

UIJONGBU: Uijeongbu is thans een stad met meer dan 400.000 inwoners gelegen ten noorden van Seoel. Het is er nu vooral bekend om de militaire aanwezigheid van troepen ter verdediging van de Zuid-Korreeaanse hoofdstad. Ten tijde van de Korea-oorlog was het een gewoon dorp. De Mobile Army Surgical Hospital (MASH) was er gevestigd. Deze medische eenheid van het Amerikaanse leger, opgericht in augustus 1945, beschikte over een volledig functioneel ziekenhuis. De eenheid werd ook ingezet tijdens latere conflicten. De laatste MASH-eenheid werd op 16 februari 2006 op non actief gesteld. Over deze eenheid werd in 1970 een film gemaakt en later een TV-reeks (1972-1983) die ook bij ons enorm populair was.

Op 23 maart 1951 bevond soldaat Frans Rottiers uit Lede zich in een kort daarvoor door de Amerikanen op de Chinezen veroverde stelling in de omgeving van de Uijonghu. Bij een nachtelijke tegenaanval van deze laatste werd Rottiers neergestoken met een bajonet. Hij werd zwaargewond

weggevoerd tot aan een hulppost in de nabijheid van Adolf. Deze was toen belast met het overbrengen van munitie tot aan een tank. Adolf hoorde hem stamelen: "Ik ga bij mijn commandant". Hij gaf zijn paternoster aan Adolf en zei tot hem: "Dit is voor mijn moeder". Bij een korte verkenning 's anderendaags bleek dat toen waarschijnlijk ook acht Chinezen sneuvelden door toedoen van de Belgen.

De overtocht van de Imjin was steeds een hachelijke onderneming.

Op 18 april 1951 namen de Belgen op heuvel 194 de stellingen over van het Britse numeriek talrijker "Royal Ulster Rifles" aan de Imjin-rivier. Vier dagen later kwam de verwachte Chinese aanval. Ze namen de verblijven van de Belgen in en roofden al hun geld, eten en papieren. Ook Adolf verloor zijn persoonlijke spullen. Hij en zijn makkers zaten ingesloten op een heuvel, zonder enige mogelijkheid van bevoorrading. Ze hoorden de vijand door hun radio praten, maar ze verstonden er uiteraard geen woord van. Er volgde een stormloop op hun stellingen voorafgegaan door onheilspellende muziek. Hun belagers vuurden te vroeg en de aanval werd afgeslagen. De Belgische soldaat-verpleger Frans Cabuy negeerde de waarschuwing van zijn makkers en probeerde toch enkele gekwetsten te verzorgen. Hij werd onmiddellijk na het verlaten van zijn gevechtspositie neergeschoten op enkele meters van Adolf. Onderluitenant Edgard Brokken ving hem op. Zijn uniform werd volledig besmeurd met het bloed van de ongelukkige Cabuy. Twaalf Belgen sneuvelden bij dit incident en er vielen dertig gewonden. De helikopters met de gekwetsten, duidelijk voorzien van het Rode-Kruisembleem, werden eveneens beschoten. Ook de Britten telden vele doden. De overlevenden, waarvan enkelen in onderbroek, voegden zich bij de Belgen. Daarop bestookten de Amerikanen de vijand met napalm. De kledingstukken van de getroffen Chinezen brandden aan hun lichaam. Ondertussen werd de vijand ook onder vuur genomen. Na drie dagen werden de Belgen uiteindelijk ontzet door hoofdzakelijk Amerikaanse tanks. Adolf waadde, samen met zijn kameraden, door het water tot buiten de gevarezone. Ze zochten beschutting achter een Britse Centurion-tank terwijl ze door de vijand werden beschoten. De Belgische bevelhebber luitenant-kolonel Albert Crahay observeerde de gevechten vanop een tank. Hij werd in Adolfs aanwezigheid door een fosforgranaat getroffen en werd gekwetst weggevoerd.

Het front stabiliseerde zich nu rond de 38^e breedtegraad. Toch vielen er tijdens schermutselingen en ongevallen nog meerdere Belgische slachtoffers. Er waren opnieuw verkenningstochten in het niemandsland tussen de beide legergroepen. Op 1 juni 1951 kregen de Belgische strijdkrachten voor het eerst versterking. De nieuwe rekruten werden, na een rondvlucht langs de Verenigde Staten, per vliegtuig aangevoerd. Er waren gelukkig ook wat kalmere momenten. Zo werden ze eens enkele dagen afgelost door 'bibberende Amerikaanse rekruten'. Ook Adolf kon genieten van een drie-daagse rustperiode in het 'Rest Hotel' te Seoel. De afstand naar het bataljon was ongeveer drie uur rijden met een militair voertuig. Ook buiten het

front loerde het gevaar. Sommige Belgische soldaten werden, na contact met Koreaanse schonen, het slachtoffer van venerische ziekten.

Pater Hendrik Arkens was een belangrijke steun voor de Belgische Korea-strijders. Deze missionaris-scheutist die hun bataljon vergezelde sprak vloeiend Japans en Chinees en deed dienst als tolk. Op 20 augustus 1951 namen, na een afscheidsfeestje, Adolf en 449 andere vrijwilligers van het eerste uur de trein naar Inchon, een voorstad van Seoel. Ze kregen allen de Amerikaanse 'War Medal of the Republic of Korea' opgespeld.

Op 25 augustus werden ze opgepikt door het Amerikaanse troepentransportschip 'MacRae', dat nieuwe versterkingen had aangevoerd. Deze keer waren er geen turnlessen of schietoefeningen meer, zodat de verveling toesloeg. Kaarten bleek toen nog het beste tijdverdrijf te zijn. Op 20 augustus 1951 kwamen Adolf en zijn collega-vrijwilligers aan in Rotterdam. Ze werden met militaire bussen naar Antwerpen gevoerd en vandaar verder huiswaarts na een medische controle. Als een held werd hij in een open wagen door Nevele rondgereden.

Terug thuis

Adolf bleef contact houden met zijn Belgische wapenbroeders in Korea via briefwisseling o.a. met zijn vriend korporaal Alfons Van Woensel. Van Woensel was eigenlijk een circusartiest en volgens Adolf 'een onverschrokken strijder'. Hij trachtte in zijn brieven Adolf te overhalen zijn voorbeeld te volgen en opnieuw dienst te nemen. Op 22 juli 1952 kon Van Woensel, tijdens een verkenningspatrouille, niet meer verder, vermoedelijk is hij achteraf verloren gelopen. De volgende dag vond men hem terug met ernstige onderkoelingsverschijnselen. Hij overleed op 25 juli. Adolf vernam zijn dood in de krant en woonde zijn begrafenis bij. Wijselijk besloot hij af te zien van verdere deelname aan de strijd.

Een jaar na zijn afzwaaien getuigde Adolf in Brussel onder ede dat zijn bevelhebber Albert Crahay in zijn aanwezigheid zwaar gekwetst werd door fosforbommen. Crahay werd later bevelhebber van het eerste Belgische korps en schreef diverse militaire werken.

Op 27 juli 1953 werd te Pam-mum-jom een wapenstilstand gesloten die, op enkele incidenten na, nog steeds stand houdt. Een vredesverdrag kwam er nooit. 3178 Belgen dienden in Korea. 106 sneuvelden. De Belgische troepen werden in 1955 teruggetrokken.

Adolf huwde enkele jaren later met Arsène Derulle. Ze werkte ongeveer twintig jaar op het bureel van dokter Jan Wannijn en overleed op 9 augustus 2007. Adolf, nog steeds een vermaard duivenliefhebber, werd een trouw lid van de plaatselijke afdeling van de Nationale Strijdersbond, van de Bond van de Oorlogsvrijwilligers en van De Koninklijke Verbroedering van het Vrijwilligerskorps voor Korea. Hij heeft nog steeds contacten met de overblijvende Belgische wapenbroeders uit zijn Koreatijd en woont nu alleen in de Langemunt 92 in Nevele.

Alex Van Maldeghem
Nevele

Bibliografie

PEERLINCK H., *Kroniek van het Belgisch Koreabataillon 1950- 1955*, uitg. Flying Pencil, Erembodegem, 2009.

CYRIEL BUYSSE OVER NEVELSE KAPELLEKES

De eerste ronde van het project de Kapellekesbaan van het Nevelse gemeentebestuur en de vzw Sacralia, een sociaal-culturele vereniging opgericht om het christelijk-religieus erfgoed in Groot-Nevele te bewaren en te onderhouden, werd met succes afgerond. Zes waardevolle plattelandskapellen werden in 2009 door een groepje vrijwilligers met Europees, Vlaams en gemeentegeld opgesmukt en er wordt verder onderzocht of er eventueel nog een tweede project kan uitgevoerd worden zodat dit landelijke Nevelse erfgoed voor het nageslacht zou bewaard blijven.

Cyriel Buysse besteedde in zijn werken niet zoveel aandacht aan de landelijke kapelletjes alhoewel ze in zijn Nevelse tijd alomtegenwoordig waren. In zijn inventaris van de realiteit en het fantasierijk realisme in de topografie van het oeuvre van Cyriel Buysse dat in 1994 verscheen bij het Cyriel Buysse Genootschap onder de titel *'Het Land van Buysse volgens Cyriel Buysse'* vindt auteur Wouter Verkerken slechts twee kapelletjes terug in Nevele die in de werken van Buysse voorkomen.

Buysse laat zijn fantasie de vrije loop in *Het recht van de sterkste* als hij het heeft over het kapelletje van de toverheks waarmee hij duidelijk het kapelletje van de *'Varende Vrouw'* bedoelt op de hoek van de Bosstraat en de Wulfhoek. De *'Varende Vrouw'* is ofwel een schrikgeest ofwel een windhoos. De schrikgeest had het vooral gemunt op dronken passanten bij wie de schrik er zo inzat dat ze hun weg verloren. Het verhaal van de windhoos dateert uit het laatste kwart van de negentiende eeuw en werd opgetekend door Antoine Janssens. Het is het verhaal van Karel De Smet, een oude molenaar uit de Biebuyckstraat. Hij kon 's avonds in een graskant zitten voor zich uit te staren en dan opeens roepen *'Ik heb de varende vrouw gezien'*. 's Anderendaags lag de oogst plat waarover de vrouw was gevaan. Buiten de molenaar heeft nooit iemand deze windhoos gezien of gehoord maar velen hebben het neergevelde koren gezien en er was nooit een wind of storm geweest. Aldus het verhaal.¹

Dit staakkapelletje werd in april 2006 door onvoorzichtigheid tijdens wegenwerken totaal verwoest en dreigt nu door een financieel geschil tussen de eigenaars en de schadeveroorzaker nooit heropgebouwd te worden.

---

¹ PENNEMAN, T., Volksgeloof en volkssagen in het land van Nevele (1840-1974), *Het Land van Nevele*, jg. VIII, sep-dec.1977, afl. 3-4, blz.122.

Het kapelletje van de Varende vrouw op de hoek van de Bosstraat en de Wulfhoek dat in 2006 werd vernield.

letje staan. Ik volgde hem, nieuwsgierig om te weten wat er ging gebeuren. (...) Zij had er naderhand een heleboel vijffrankstukken bijverdiend, in 't hooi, in 't koren, onder 't portaal van het kapelletje, overal waar die oude bok haar achtervolgde.¹³

Buyse zijn beschrijving van het kapelletje klopt echter niet met de werkelijkheid. De beschrijving die Buyse geeft komt wel overeen met de kapel van O.L.Vrouw-van-Zeven-Weeën op de Oostbroek, de huidige dodenakker van de deelgemeenten Nevele en Vosselare die in 1971 werd aangelegd.²

Buyse schrijft: *'Hij wrocht in 't hooi, achter 't kapelletje van de Toverheks en ik kwam daar voorbijgegaan zonder aan iets te denken, toe hij mij al ineens bij zich riep, terwijl hij mij van verre een vijffrankstuk, dat hij in de hand hield, liet zien. (...) "Kom het halen", zei hij. En hij ging onder de sperrekes die rond het kapelletje staan.*

---

² JANSSENS, A., De kapel van Onze-Lieve-Vrouw in de Oostbroek (Nevele), *Het Land van Nevele*, jg. XIV, afl. 1, p. 45-60. en BOLLAERT, A., De ex-voto's in de O.L.V.-kapel van de Oostbroek te Nevele, *Het Land van Nevele*, jg. XXXV, afl. 1, p. 72-79.

³ MUSSCHOOT A.M.; VAN ELSLANDER A, Verzameld werk Cyriel Buyse, deel I, blz. 21.

Het kapelletje voor het hof van de familie Van Lerberge-Van Haesebroeck, Kerrebroek nr. 81.

Het prachtige, bijna twee eeuwen oude, kapelletje langs de Kerrebroekstraat aan de woning van de familie Van Lerberge kreeg eveneens de aandacht van Cyriel Buysse. In het verhaal *'Jocquier en zijn lief'*⁴ situeert Buysse het kapelletje wel op een andere plaats maar luister toch even naar zijn beschrijving: *"De brede landweg draait en kronkelt. De huisjes worden schaarser, en weldra zijn er geen meer. Midden in een brede bocht op een doodeenzaam plekje, onder een groep hoge populieren, staat een heel klein witgekalkt kapelletje. 't Is als een kinderspeelding. Het lijkt van ver op een van die kleine schildwachthuisjes waarmee de kinderen zich amuseren. Maar in de plaats van een soldaatje met ransel en geweer, staat er een betralied luikje, op een klein altaartje tussen twee brandenden waskaarsen en twee vazen met kunstbloemen en gebladerte van klatergoud, een Lievevrouwebeeldje te prijken. De donkerblauwe mantel over 't witte kleed flonkert van gouden sterren. Het popperig gezichtje glimlacht zoet naar 't kindje Jezus op de arm, en om het hoofd glinstert de stralenkrans van de maagdelijke kroon. Buiten aan het deurtje hangt een klein, half opgeroest offerblokje; en daaronder staat een versje:*

*Gij die hier passeert te peerd of te voet,
Leest eenen Onzen Vader en Wees Gegroet'*

Het offerblokje is er niet meer of is er misschien nooit geweest. Het kapelletje was vroeger witgekalkt en heeft inderdaad iets weg van een schildwachthuisje. Het werd enkele jaren geleden volledig hersteld door de huidige eigenaars de familie Van Lerberge-Van Haesebroeck. Op een ruitvormige gedenksteen onder het traliehekje staat:

Die hier
passeert te peerd
of te voet
leest eenen onzen
vader en weest
gegroet
God ziet mij
1821

---

⁴ MUSSCHOOT A.M.; VAN ELSLANDER A, Verzameld werk Cyriel Buysse, deel iv, blz. 1142-1143.

Volgens de overlevering werd de kapel opgericht ter nagedachtenis van een ruiter die afkomstig was uit Meigem en die voor de oprit van het hofje verongelukte. In de Nevelse overlijdensregisters van die periode is hierover wel geen spoor terug te vinden. Als het verhaaltje klopt is de ruiter vermoedelijk later aan zijn verwondingen overleden.

André Bollaert
Poesele

EEN 18DE-EEUWSE TWEEWONST OP 'CHEYNSGROND' IN HET CATSCHOOTSTRAATJE TE HANSBEKE

Het Catschootstraatje

De plaatsnaam *carscot* wordt vermeld in het reisverslag van Walter de Marvis, bisschop van Doornik, die tijdens zijn tocht in 1242 langs de rand van het uitgestrekte Bulskampveld de grenzen van enkele parochies vastlegde¹: *in loco qui dicitur carscot*².

A. Verhoustraete vereenzelvigde *carscot* met *carmhoeck*, een wijk van Hansbeke aan de grens met Bellem. L. Stockman merkte evenwel op dat men in *carscot* veeleer *catschoot* kan herkennen³, een toponiem dat in de penningkohieren van Hansbeke meermalen vernoemd wordt.

Catschoot betekent volgens J. Luyssaert 'een hoger gelegen stuk land in een moerassig gebied aan de bocht van een weg of van een gracht'⁴.

Volgens de *caerte figurative*, opgemaakt anno 1660 door de gezworen landmeter Roelandt, liggen de *catschooten* (de aaneengesloten percelen zaailand nrs. 87', 88', 89', 90', 91', 92' en 93') ten noorden van *den brug-schen heirwegh ofte carmhouchstraete* tussen de *vissenhaeghe gracht* en de *catschootstraete* die er een bocht naar het oosten maakt⁵ (zie afbeelding 1).

Het Catschootstraatje was een verbindingsweg tussen de *carmhouchstraete* en de *kippendonckstraete*. Deze veldweg liep vanuit de Karmenhoekstraat (langs de oostzijde van de hoeve Karmenhoekstraat nr. 13) in noordelijke richting omheen *de catschooten* (vandaar zijn naam) en ver-

---

¹ A. Verhoustraete, *De rondreis van Walter de Marvis, bisschop van Doornik, in 1242*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 12, 1961, p. 228-236.

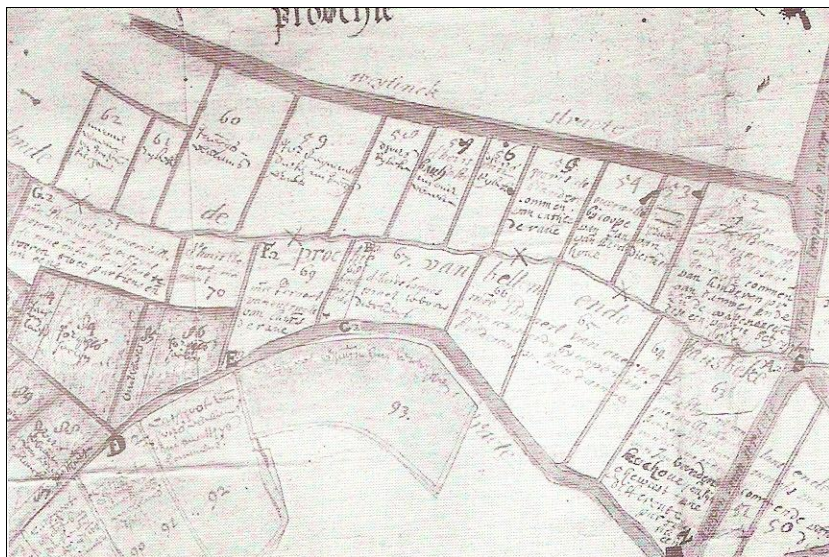
² Kathedraalarchief Doornik, cartularium D, f 82r (kopie van einde 13de eeuw).

³ L. Stockman, *Kerkelijk en parochiaal leven in het Meetjesland vóór 1600*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 33, 1982, p. 7-9.

⁴ J. Luyssaert, *Meetjeslandse toponiemen vóór 1600. Hansbeke*, 1995, p. 36.

⁵ A. Martens, *De Bellemse enclave binnen de parochie van Hansbeke*, in Het Land van Nevele, jg. XXIX, 1998, afl. 4, p. 278, 284.

voegde de Kippendonckstraat ter hoogte van het aloude omwalde buitengoed (nu Warandestraat nr. 27).⁶

Afbeelding 1 - Uittreksel van de caerte figurative, opgemaakt anno 1660 door landmeter Roelandt.

Situatie van de weytinckstraete (Bellem), de straete loopende naer Bellem, de Bellembeek, het catschootstraetjen, de kippendonckstraete, de catschooten (nrs. 89', 90', 91', 92' en 93') en de kerckenbulck (nr. 68).

De 'kerckenbulck' in hulsschoot

Langs de westkant van het Catschootstraetje lag de *hulsschoot*. Dit toponiem verwijst naar 'een hoger gelegen met hulst beplant stuk land in een moerassig terrein'.⁷

⁶ De in 1838 ingereden spoorlijn Gent-Brugge kruist het Catschootstraetje waardoor de verbinding tussen de Karmenhoek- en de Kippendonckstraat verbroken werd. De Bellembeek werd er omgelegd.

⁷ J. Luysaert, *Meetjeslandse toponiemen...*, a.w., p. 65.

Nabij de *hulsschoot*, ter hoogte van de oostelijke bocht van het Catschootstraatje, bezat de kerk van Hansbeke en de Onze-Lieve-Vrouwgilde een partij land in onverdeeldheid, dat hen in 1520 door een weldoener geschonken werd.⁸

Dit langwerpige stuk land paalde met het (zuid)oosteinde aan het Catschootstraatje, met het (noord)westeinde aan de Bellembeek (de natuurlijke grens tussen Bellem en Hansbeke). Het werd in 1563, *den kerckenbulck* (bulk toebehorende aan de kerk) in *hulsschoot* genoemd.

Landmeter Roelandt gaf in 1660 aan het land het volgnummer 68 met de omschrijving *kercke hansbeke*⁹ (zie afbeelding 1).

Op de *figuratieve caerte* van Hansbeke, opgemaakt in 1700 door landmeter Joos De Deken senior, draagt de partij het perceelnummer 53 in het derde beloop 'Reibroek en Kippendonk' (III/53) (zie afbeelding 2). Volgens het bijhorende landboek was het perceel 103 roeden (ca 15 aren) groot, inclusief de (helft van de) dreve (alias het Catschootstraatje). De kerk van Hansbeke, eigenaar, verpachtte toen het stuk aan *Jan Meganck*.

Pachters van de 'kerckenbulck'

De kerkelijke eigendommen, waaronder het land in hulsschoot, werden toentertijd in het openbaar voor een bepaalde termijn aan de meestbiedende verpacht. De pachters en de pachtsommen werden door de kerkmeesters in de kerkrekeningen onder de ontvangsten ingeschreven.

Het zanten in deze kerkrekeningen verstreekte volgende gegevens betreffende pachters en pachtsommen van de *kerckenbulck*.

---

⁸ Na de teloorgang van de O.L. Vrouwgilde werden haar onroerende goederen omstreeks 1595 aan de kerk overgedragen (A. Martens, *De Onze-Lieve-Vrouwgilde te Hansbeke (1553-1789)*, in Appeltjes van het Meetjesland, nr. 47, 1996, p. 78).

⁹ A. Martens, *De Bellemse enclave...*, a.w., p. 278, 281.

Pachttermijn	Jaarlijkse pachtsom (in groten)	Pachters
1562-1564	9	Jan Herman
-	-	-
1597-1599	56	Jan Van Damme
1600-?	-	niet verpacht
-	-	-
1636-1647	40	Gheert Braet (nadien wwe Braet)
1648-1653	40	Marten Claeys
1654-1659	84	Frans Van de Putte
1660-1671	108	Philip Kersse
1672-1677	60	Gheert Standaert zv Laurens
-	-	-
1690-1692	18	Jan Meganck
-	-	-
1701-1715	-	niet verpacht
1716-1730	6	Pieter Willems
1731-1734	6	Frans De Brabantere
1734	84	Joseph Lamaitre

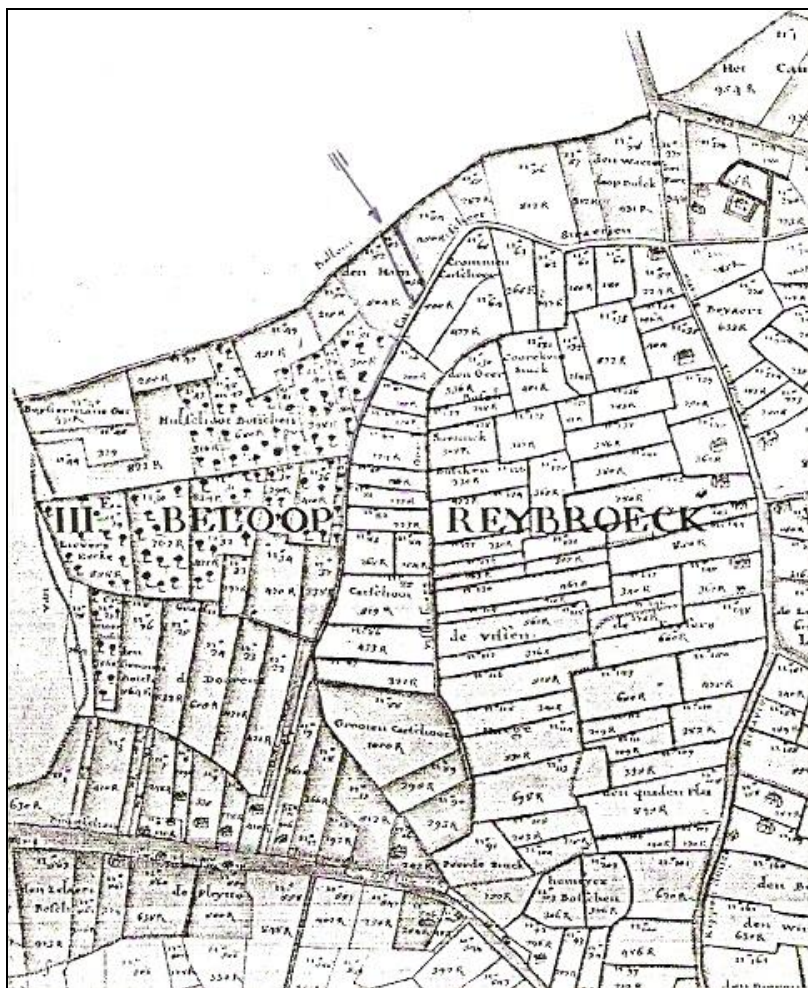
In de 17de eeuw bereikte de pachtsom van de *kerckenbulck* gemiddeld het zesvoud van de prijs van vóór de beeldenstorm. In het eerste kwart van de 18de eeuw darentegen was niemand in het land geïnteresseerd tenzij voor een laag pachtgeld.

Cijns pachters van de ‘kerckenbulck’

Vanaf kerstavond 1734 werd het land in hulsschoot aan *Joseph Lammette* in cijns pacht gegeven voor 7 schellingen (of 84 groten) ‘s jaars.

Volgens het cijnsrecht kreeg de cijns pachter de beschikking over de cijnsgrond voor een langdurige periode (meerdere decennia). Hij betaalde jaarlijks aan de eigenaar een (onveranderlijke) grondrente. Hij mocht voor eigen rekening op de cijnsgrond een woning en bijgebouwen (schuur, stallingen, ovenbuur) oprichten, een boomgaard aanleggen, bomen en hagen planten. Deze zogenaamde *drooge en groene catheylen* bleven zijn eigendom en moesten hem bij het verstrijken van de cijns pacht door de eigenaar van de grond vergoed worden. De cijns pacht was bovendien een

erfpacht die tijdens de pachtperiode aan de nakomelingen van de cijnspachter kon vererven.

Afbeelding 2 - Uittreksel van de caerte figurative, opgemaakt anno 1700 door landmeter Joos De Deken senior.

Situatie van de carmhoutstraete, de kippendonckstraete, het catschootstraetjen, de hullsschootbossen en de kerckenbulck (nr. III/53).

Joseph Maximiliaen Lameire (alias Lamaitre, Lemettre), afkomstig van Bellem, was te Hansbeke op 21 juni 1729 gehuwd met *Judoca Broecke*, dochter van Gillis en Catharina Lefebure, geboren te Hansbeke op 28 juli 1697. Hij bouwde op de cijnsgrond een eigen woning. In de parochiekerk van Hansbeke werden van het echtpaar drie kinderen gedoopt, twee jongens en een meisje: *Jacob* (°27.09.1732) (zie verder), *Pieter* (°12.04.1735) (zie verder) en *Catharina* (°12.01.1738). Het meisje overleed op 31 oktober 1739, pas negen maanden oud. Judoca Broecke stierf enkele maanden later, op 27 februari 1740. Korte tijd nadien, op 26 april 1740, hertrouwde Joseph Lameire te Hansbeke met *Livina Van Hulle*. Hij overleed er op 27 februari 1756, ongeveer 56 jaren oud. De cijns (pacht) verviel op de zonen Jacob en Pieter Lameire, toen 23 respectievelijk 21 jaren oud.

De voornoemde *Jacob Lameire*, zoon van Joseph, huwde een eerste maal met *Joanna-Catharina Dobbelaer* (die te Hansbeke op 21 mei 1763 overleed, 31 jaren oud), een tweede maal met *Petronilla Bekaert* (die te Hansbeke op 7 mei 1780 stierf, 49 jaren oud), een derde maal met *Joanna-Maria De Grootte*, afkomstig van Aalter. Hij werd herhaaldelijk in zware rouw gedompeld. Zijn eerste vrouw baarde twee doodgeboren kinderen, een meisje op 6 januari 1760, een jongentje op 30 april 1763. Een dochtertje *Angela*, geboren op 24 maart 1761, overleed op 4 oktober 1764, drie en een half jaar oud. Een meisje *Anna-Maria* uit het tweede huwelijk, geboren op 7 juli 1764, stierf op 7 augustus 1767, drie jaren oud. Een meisje *Joanna-Carola* uit het derde huwelijk, geboren op 10 juni 1793, overleed 5 weken later, op 16 juli.

De voornoemde *Pieter Lameire*, zoon van Joseph, waarschijnlijk nog ongehuwd, woonde bij zijn oudere broer in. Hij werd in de kerkrekening van 1771 een laatste maal als (mede)cijns pachter vernoemd. Blijkbaar verliet hij Hansbeke in 1771 of 1772.

Jacob Lameire, die in de jaren 1772-1773 de enige cijns pachter was, kreeg in 1774 *Pieter Verstraete* als buurman die het bestaande woonhuis aan de (zuid)westzijde tot een tweewoonst had uitgebreid. Beide cijns pachters beschikten vanaf toen elk over een helft van het erf.

Pieter Verstraete was op 7 oktober 1753 te Hansbeke gehuwd met *Maria-Francisca Willems*, dochter van Philip en Joanna-Maria De Volder, geboren te Hansbeke op 30 januari 1728. Uit dit huwelijk werden te Hansbeke zeven kinderen geboren, twee jongens en twee meisjes stierven voortijdig:

Joanna-Maria (°10.08.1754), *Joannes-Frans* (°16.01.1756-†23.01.1756, 8 dagen oud), *Joanna-Petronilla* (°15.12.1756) (zie verder), *Livina-Catharina* (°03.07.1759-†03.11.1774, 15 jaren oud), *Joannes-Frans* (°21.06.1762-†07.07.1767, 5 jaren oud), *Maria-Catharina* (°28.02.1765) (zie verder) en *Lieven* (°11.09.1768-†20.04.1776, 7 jaren oud). De echtelingen overleden kort na elkaar, zij op 5 oktober, hij op 2 november 1780.

Hun dochter *Joanna-Petronilla Verstraete* was een jaar tevoren, op 11 mei 1779, te Hansbeke gehuwd met *Pieter Van de Walle*, afkomstig van Zingem. Het jonge paar bleef in het (zuid)westelijk gedeelte van de tweewoonst wonen. Ze kregen zes kinderen: *Coleta* (°30.03.1781-†26.04.1789, 8 jaren oud), *Emiliana* (°19.03.1786), *Maria-Theresia* (°17.03.1788-†25.12.1792, 3 jaren oud), *Andries* (°19.05.1790), *Joannes-Frans* (°29.10.1792) en *Pieter* (°23.05.1795).

Op 9 oktober 1790 verkochten *Joanna-Petronilla Verstraete*, echtgenote van *Pieter Van de Walle*, en haar jongere zus *Maria-Catharina*, de ouderlijke woonst en de *groene catheylen* op het bijhorend erf aan hun gebuur *Jacob Lameire*.¹⁰ Deze betaalde alsdan voor het geheel een cijns van 16 schellingen (of 192 groten) aan de kerkfabriek.

Het verkochte goed wordt in de verkoopakte beschreven als *de helft van een behuysde en beplante hofstede wesende het westeynde vanden huysse tot aen de schouwe of gemenen muer op cheynsgrond van de kerk*. De aankoop omvatte uiteraard ook *het regt van cheynse van den selven* (bebouwd) *grond en van dhelft van d'erve daermede gaende*.

Het erf was in twee helften (van elk ongeveer 50 roeden) *afgepaelt ende gesepareert met eene regte linie van aen den geseyden scheenmuere tot aen ende jegens de erve van Joannes Martens* (aan de overkant van het catschootstraatje), alsook van *aen den stijl van d'achterdeure tot aen den waeterloop* (de Bellembeek).

Als begrenzingen en aangelanden werden vermeld: *oost den cooper met wederdeel (sijnde het oosteynde vanden huysse ende den oostcant van d'erfve), suyt een landstraetjen* (het Catschootstraatje) *en daerover Joannes Martens, west Pieter Maenhaut* (pachter van de weduwe en de kinde-

---

¹⁰ Gemeentelijk archief Nevele (GAN), fonds Hansbeke, nr 1857.073.51.

ren van Baudewijn Maenhaut) en *noord den waeterloop* (de BellembEEK)¹¹ en *daerover de Vrouw Princesse de Vaudemont*, barones van Bellem.¹²

Joanna-Maria De Groote, weduwe van Jacob Lameire, en haar kinderen verkochten op 7 november 1809 de tweewoonst voor 548 fr. aan *Baudewijn Lievens*, zoon van Jan-Baptiste en Petronilla Maenhaut, geboren te Hansbeke op 29 april 1772. Hij was gehuwd met *Coleta Scephens*. Hij betaalde jaarlijks een cijns van 8,7 fr. aan de kerkfabriek.

In 1818 verviel de cijnspacht. Baudewijn Lievens, eigenaar van de tweewoonst (op cijnsgrond), bleef nochtans het erf bewonen. Vanaf toen betaalde hij jaarlijks aan de kerkfabriek een vaste geldsom (in casu 8,7 fr.) voor de huur van de (oude cijns)grond, zonder voorwaarden.

Overname van de tweewoonst door de kerkfabriek

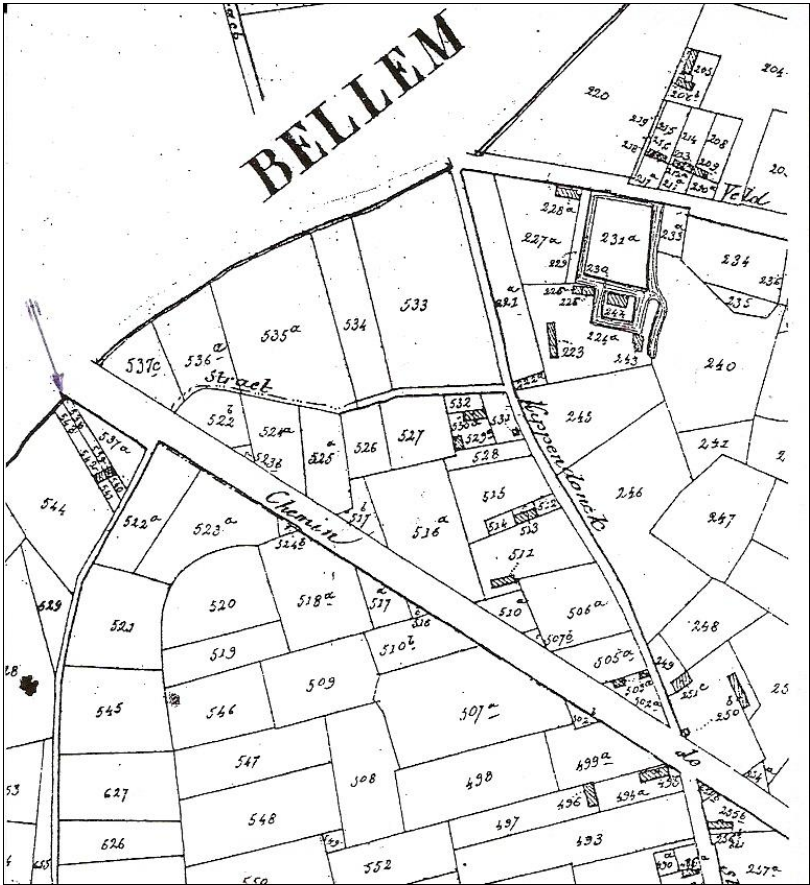
Baudewijn Lievens overleed te Hansbeke in 1839. Om uit onverdeelheid te treden met haar kinderen *Jan-Baptiste*, *Charles* en *Marie-Thérèse* (getrouwd met Charles Sergeant) was Coleta Scephens, weduwe van Baudewijn Lievens, genoodzaakt de woning te gelde te maken. Ze gaf volmacht aan August Fobe, zaakwaarnemer (en gemeentesecretaris te Hansbeke), om het huis voor 550 fr. aan de kerkfabriek van Hansbeke (eigenaar van het erf) aan te bieden.

Jan-Baptiste Van Overbeke, koopman in bouwmaterialen, en August Fobe raamden de droge en groene catheylen op 650 fr. en de kosten van de nodige herstellingen op 250 fr. Ze oordeelden dat voor het goed een jaarlijkse pachtsom van 100 fr. kon gevraagd worden.

---

¹¹ Volgens de beschrijving zou de tweewoonst (met een west- en oosteinde) west-oost gericht zijn. In werkelijkheid was de oriëntatie van de tweewoonst (zuid)west-(noord)oost. Het verkochte huis was dus eigenlijk het (zuid)westelijk deel van het gebouw. De koper woonde in het (noord)oostelijk gedeelte.

¹² Vernoemde *Vrouw prinsesse de Vaudemont* was Louise-Augusta-Elisabeth-Marie-Colette de Montmorency, dochter van Louis en Margareta de Was-senaer, die in 1778 huwde met Marie-Joseph de Vaudemont, prins van Lorrainen-d'Elboeuf (zie D. De Reuck, *De lokale instellingen*, in *Geschiedenis van Bellem*, 1994, p. 140).

Afbeelding 3 - Uittreksel van de kadastrale Popp-kaart van 1864.
 Situatie van de tweewoonst op de kerckenbulck (verdeeld in twee helften)
 langs de noordwestkant van het catschootstraetjen.

De leden van de kerkraad¹³, in vergadering op 10 september 1839, besloten de koop aan te gaan. Gelet op het gunstig advies van het gemeentebestuur van Hansbeke en van de Gentse bisschop, respectievelijk van 14 september en 5 oktober, gaf het provinciebestuur op 19 oktober 1841 aan de kerkfabriek van Hansbeke volmacht tot aankoop. De koopakte werd door de betrokkenen, vergaderd in de pastorie, op 2 november daaropvolgend ondertekend voor Joseph Van Peene, residerende notaris te Aalter.¹⁴

Op 18 november 1841 werd de tweewoonst en bijhorend erf openbaar verpacht, het (noord)oosteinde aan *Carel Goorman* voor 70 fr, het (zuid)westeinde aan de *weduwe D'Hondt* voor 59 fr. 's jaars. De opbrengst van de op het erf staande appelbomen moest door de pachters gedeeld worden. Beiden mochten beschikken over de gemeenschappelijke waterpomp en bakoven.¹⁵

Nadere gegevens over de tweewoonst

De Popp-kaart en bijhorende kadastrale legger uit 1864 verstrekken nadere gegevens over de tweewoonst in het Catschootstraatje. Deze gegevens worden in de legger vermeld onder artikel 82 (betreffende de eigendommen van de kerk van Hansbeke).

Het goed wordt erin opgesplitst in zes percelen, genummerd sectie A nrs. 538 t/m 543 (zie afbeelding 3)

---

¹³ Met name: Albert Charle pastoor, Pieter Schaubroek burgemeester, Joannes Buysse en Bernard Van der Plaetse raadsleden.

¹⁴ GAN, fds Hansbeke, nr. 1857.073.51.

¹⁵ Parochiaal archief Hansbeke, Liber Memorialis, p. 12-16.

Perceel	Aard	Grootte	Klasse		Belastbaar inkomen	
			ongeb.	geb.	ongeb.	geb.
Noordoostelijk deel						
A538	tuin	5a 10ca	3	12	4,08	18,00
A539	huis	0a 50ca	3		0.40	
A540	boomgaard	1a 50ca	3		0.98	
Totaal		7a 10ca			5,46	18,00
					23,46 fr	
Zuidwestelijk deel						
A541	boomgaard	2a 30ca	3	12	1,49	18
A542	huis	0a 60ca	3		0,48	
A543	tuin	5a 70ca	3		4,56	
Totaal		8a 60ca			6,53	18
					24,53 fr	

De totale oppervlakte van het erf bedroeg 15a 70ca, de opgedeelde erven bestaande uit tuin, boomgaard en huis waren respectievelijk 7a 10ca en 8a 60ca groot.

Tuin en boomgaard werden onder de laagste klasse 3 gerangschikt met een belastbaar inkomen van 80 fr. respectievelijk 65 fr. per hectare.

De huizen werden gerangschikt onder de op twee na laagste klasse 12 met een belastbaar inkomen van 18 fr. De bebouwde oppervlakten bedroegen 50 m² respectievelijk 60 m². Hieruit kan afgeleid worden dat de ene woonst nagenoeg 10 x 5 m, de andere woonst nagenoeg 10 x 6 m groot was.

Recente bewoners van de tweewoonst

De kerkfabriek, die sinds 2 november 1841 eigenaar was van het erf in het *catschootstraetjen* en van de erop staande tweewoonst met aanhorigheden, verpachtte reeds op 18 november daaropvolgend de twee woonsten per openbaar opbod aan de meestbiedende: het noordoosteinde aan *Carel*

Goorman voor de jaarlijkse pachtsom van 70 fr., het zuidwesteinde aan *Melanie Danneels weduwe van J. F. D'Hondt* voor 59 fr. 's jaars. De opbrengst van de op het erf staande appelbomen moest door de pachters gedeeld worden. Beiden mochten beschikken over de gemeenschappelijke waterpomp en de bakoven.

Op 17 oktober 1889 vond andermaal een openbare verpachting van de tweewoonst plaats, gehouden door Timon Deseille, notaris te Hansbeke.¹⁶ *Karel van de Sompele en Emma Hallaert* pachtten het noordoosteinde voor 58 fr. en *August D'Hondt* het zuidwesteinde voor 50 fr. 's jaars. De pachttermijn verviel op meiavond 1899. In 1899 werd het noordoosteinde verpacht aan Bruno Gussé, het zuidwesteinde aan Camiel De Meyere.

Na het verstrijken van deze pachttermijn werd het gehele erf en de tweewoonst verpacht aan het echtpaar *Bruno Gussé-Eugenie Van den Berghe*, zoals blijkt uit het bevolkingsregister van 1901.¹⁷ Bruno Gussé was *werkman aan de staatsspoorweg*. Aangezien hij het goed in voortreffelijke staat onderhield, werd medio 1909 de pachttermijn met negen jaren verlengd bij ongewijzigde huurprijs. Zijn zoon Henri, geboren te Aalter op 21 september 1890, ongehuwd, landwerker, eerste wachtmeester bij het 13de artillerieregiment sneuvelde op het veld van eer tijdens de Eerste Wereldoorlog op 5 juni 1918 te Sint-Rijkers bij Hoogstade (West-Vlaanderen).¹⁸

Bruno Gussé zegde tegen 1 november 1927 de huispacht op. Reeds op 4 september werd openbaar aangekondigd dat iedereen die verlangde het woonhuis te huren de pachtsom, die hij wenste te geven, vóór 20 september aan de kerkraad kon overmaken. *Raymond Van Laere*, de meestbiedende die een jaarlijkse huurprijs van 800 fr. had aangeboden, werd als nieuwe pachter aanvaard voor de termijn 1 november 1927-1 mei 1929, en vervolgens jaarlijks vernieuwbaar bij stilzwijgende herhaling, of opzegbaar per aangetekend schrijven mits een opzeggingstermijn van drie maanden.

Volgende bewoners van het woonhuis in het Catschootstraatje waren:

---

¹⁶ A. Martens, *Notariaat te Hansbeke (1873-1930)*, in *Vlakaf*, Tweede reeks, 2006, jg. 12, nr. 3, p. 18-21.

¹⁷ Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke Modern, Bevolkingsregister 1901: De tweewoonst in *het catschootstraetjen* droeg toen het huisnummer Veldstraat 50.

¹⁸ A. Martens, *Hansbeekse doden in de Eerste Wereldoorlog*. Uitgave van Oud-Hansbeke, 2005, p. 25, 26.

1937: Leon Van Ooteghem

1943: Jules ? De Bruyne

1944: Carel Lambrecht

1954: Adiel Lambrecht

Afbeelding 4 - Verbouwde woning (medio 2001) in het Catschootstraatje (huisnummer Kippendonkstraat 9) te Hansbeke.

Carel Lambrecht, spoorwegarbeider, was een zoon van Aloïs en Irma Van Wanseele, geboren te Bellem op 7 maart 1915. Hij huwde te Poesele op 20 januari 1943 met de zwangere *Maria De Meyer*, geboren te Poesele op 19 november 1919, dochter van August en Hilarie De Grootte. Op 13 mei 1943 werd te Poesele een zoontje geboren: Armand-Adhemar. Enkele maanden later, op 9 januari 1944, betrok het echtpaar de woning in het Catschootstraatje. Op 19 januari 1950 baarde Maria De Meyer een dochtertje: Anny-Helena.

Op 4 maart 1951 besloot de kerkraad eenparig het kerkhuis in het Catschootstraatje voor 30.000 fr. aan de huurder Carel Lambrecht te verkopen. Met toelating van de Bestendige Deputatie werd de verkoop op 4 juni

1952 gesloten.¹⁹ Op 21 januari 1954 verhuisde het gezin Lambrecht-De Meyer naar Merendree.

Twee maanden later, op 16 maart 1954, kwam *Adiel Lambrecht*, brouwersgast, geboren te Bellem op 14 april 1924, in het Catschootstraatje wonen. Hij was de zoon van voornoemde Aloïs Lambrecht uit zijn tweede huwelijk met Helena D'Haenens, een jongere halfbroer dus van voornoemde Carel Lambrecht die hem het huis en het erf op 18 augustus 1955 verkocht. Hij was op 20 februari 1954 te Bellem gehuwd met *Agnes De Clercq*, geboren te Bellem op 13 december 1935, dochter van Henri De Clercq en Clarisse De Sutter. Zijn vrouw baarde twee dochtertjes: *Edwiga-Helena* geboren te Aalter op 12 augustus 1954 en *Kathleen-Clarisse* geboren te Aalter op 23 december 1956. Ze stierf korte tijd nadien te Gent op 12 oktober 1958. Adiel Lambrecht bleef zijn leven lang in het Catschootstraatje (huisadres Kippendonkstraat 9) wonen. Hij verbouwde de oorspronkelijke tweewoonst, maar kon de verbouwing niet voltooien (zie foto). Hij overleed te Hansbeke op 24 juli 2000.

De gezusters Edwiga en Kathleen Lambrecht, dochters van Adiel Lambrecht en Agnes De Clercq, verkochten het goed aan *Kristof De Zutter* en *Eveline De Ruyck*. De koopakte werd op 21 juni 2001 verleden ter studie van notaris Jean-Jacques Goeminne, residerende te Aalter. Volgens de koopakte heeft het huidig erf een totale oppervlakte van 26a 06ca, inbegrepen het perceel A537a (zie afbeelding 3). Het (verbouwde) hoofdgebouw heeft een oppervlakte van 81,72 m², het oude (bij)gebouw een oppervlakte van 68,14 m², samen 149,86 m².

Kristof De Zutter en Eveline De Ruyck, kopers, betrokken de woning in de zomer van 2001.²⁰

Albert Martens
Gent

---

¹⁹ Parochiaal archief Hansbeke, Liber Memorialis, p. 59.

²⁰ Hartelijk dank aan Edwiga en Kathleen Lambrecht voor de verstrekte inlichtingen.

VERSLAG

26ste uitdeling van bedevaartvaantjes van de Heilige Donatus in de St.-Laurentiuskerk van Poesele.

Op zondag 18 juli werden tijdens de hoogmis van 8u30 in de Poeselse Sint-Laurentiuskerk, bij de offergang met zegening van de relikwie van de donderheilige, 61 bedevaartvaantjes uitgereikt. Een vijftigtal vaantjes werd de dagen daarna verdeeld aan verzamelaars of geïnteresseerden in binnen- en buitenland (o.a. Hongarije, Nederland, Verenigde Staten).

Het vaantje van dit jaar werd gerealiseerd door Sylvie Dekens uit Lotenhulle en herinnert aan de 150ste verjaardag van de oprichting van de Donatusbroederschap in de kerk van Poesele. Het werd gedrukt op 128 exemplaren in de Beschutte Werkplaats Nevelland Graphics te Drongen. (A.B.)

UITNODIGING

Op donderdag 9 september 2010, om 19 uur, heeft in de Poeselse Sint-Laurentiuskerk de officiële opening plaats van de tentoonstelling DONATUS, DE DONDERHEILIGE waarop we graag onze leden uitnodigen. Graag eens seintje aan onze secretaris: patrick.tuytschaever2@telenet.be of gsm 0478 562847 als je graag hierop aanwezig bent.

De tentoonstelling is open van 12 tot en met 19 september 2010. Open op zondag van 10 tot 12 uur en van 14 tot 18 uur, andere dagen van 14 tot 18 uur. Op 10 en 11 september is de tentoonstelling open voor groepen van 14 tot 18 uur of op afspraak.

Herkomst afbeeldingen

Adolf Van Braeckel: 70, 73, 74

Albert Martens: kaftfoto, p. 8, 10, 15, 95

Archief Land van Nevele: p. 7, 11, 79, 80, 87, 91, 100

Koninklijke Bibliotheek België: 42

Oud-Hansbeke: p. 16

Rijksarchief Gent: fotokopie van een kaart bewaard in het rijksarchief te Gent: p. 84

Willy Quintyn: p. 13

KORTE ONTGINNINGS- EN LANDSCHAPSGESCHIEDENIS VAN LANDEGEM. AANVULLENDE GEGEVENS

Door een technische hersenkronkel is bij het drukken van het tijdschrift volgende paragraaf in het artikel weggevalen. Wij bieden u hiervoor onze excuses aan.

J.L.

Herkomst van de afbeeldingen

Afbeelding 1 komt uit het fotoarchief van de heemkundige kring Het Land van Nevele. De afbeeldingen 2 tot en met 5 zijn fragmenten uit kaarten bewaard in het Rijksarchief te Gent: nr. 365, nr. 366, nr. 1064 en nr. 1066.